



1.

Cztery miecze długie z kolekcji Jerzego II brzeskiego, prawdopodobnie niemieckie, druga połowa XVI w., Rüstammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Fot. J. Lösel

Cztery miecze księcia Jerzego II brzeskiego w drezdeńskiej zbrojowni (Rüstkammer)*

Four swords of Duke George II of Brzeg in the Dresden Armoury*

Stefano Rinaldi

Staatliche Kunstsammlungen Dresden

Wywodzący się z dynastii Piastów śląskich książę legnicko-brzeski Jerzy II (niem. *Herzog Georg II. von Liegnitz und Brieg*, 1523–1586) jest jedną z bardziej fascynujących, choć drugoplanowych postaci nowożytnej Europy Środkowej¹. Odziedziczywszy niewielkie i politycznie raczej marginalne księstwo, rządził nim z charyzmą prawdziwego renesansowego władcy. Przede wszystkim zlecił włoskim rzemieślnikom przebudowę swojej rezydencji w Brzegu na reprezentacyjny pałac w stylu renesansowym, a niemalże naturalnej wielkości piaskowcowe figury księcia i jego żony, Barbary brandenburskiej (1527–1595), zdobiące główną bramę do zamku, do dziś robią wrażenie na zwiedzających² [il. 2]. Inspirowany ideałami humanizmu, Jerzy ze szczególnym zaangażowaniem poświęcił się sprawowaniu mecenatu nad szkolnictwem³. Zwieńczeniem tej działalności było założenie w 1564 r. *Gymnasium Illustre* w Brzegu – instytucji, która wobec braku uniwersytetu na Śląsku wywierała wpływ na kulturę daleko

Duke George II of Legnica and Brzeg (in German: *Herzog Georg II. von Liegnitz und Brieg*, 1523–1586), from the dynasty of the Silesian Piasts, is one of the more fascinating, if minor figures in early modern Central Europe¹. Having inherited a small and politically rather marginal dominion, he ruled it with the confidence of a true Renaissance prince. Most notably, he had Italian craftsmen refashion his residence in Brzeg into a prestigious palace in Renaissance style: The almost life-size sandstone figures of the prince and his wife Barbara of Brandenburg (1527–1595) adorning the main gate still impress today² [Fig. 2]. Inspired by the ideals of Humanism, George devoted himself with particular energy to the patronage of education³. This activity culminated in 1564 in the founding of a “*Gymnasium Illustre*” in Brzeg – an institution which, in the absence of a Silesian university, exerted its cultural impact well beyond regional borders⁴. As a Protestant ruler, George saw himself responsible for the con-

poza granicami regionu⁴. Jako protestancki władca, Jerzy czuł się odpowiedzialny za tożsamość wyznaniową swojego Kościoła krajowego i przy wyborze wykładowców – duchownych i uczonych dworskich – dążył do zachowania ortodoksyjnej doktryny luterańskiej. Był jednak przy tym wasalem czeskiej korony, rządzonej przez katolickich Habsburgów, co w kwestiach dotyczących jego wiary protestanckiej zmuszało go do ciągłego balansowania politycznego, z czym Jerzy radził sobie przez całe życie z dużą zręcznością.

Podobnie jak w przypadku większych ośrodków renesansu, życie dworskie w Legnicy i Brzegu wiązało się z uczestnictwem w uroczystych polowaniach i turniejach oraz z kolekcjonowaniem wspaniałej broni. Zbrojownia książąt legnickich istniała do początku XIX w., lecz później została rozproszona i sprzedana. Jedynym zachowanym obiektem jest imponująca zbroja turniejowa dla jeźdźca i konia, należąca niegdyś do ojca Jerzego, Fryderyka II, której fragmenty znajdują się obecnie w Moskwie i Berlinie⁵.

Reprezentacyjna broń z dawnych zbiorów Jerzego II może jednak znajdować się również w innych książęcych kolekcjach, ponieważ tego typu przedmioty odgrywały ważną rolę w dyplomatycznej wymianie podarków. Bezpośredni związek z dolnośląskim księciem udało się ustalić w przypadku czterech mieczy długich z *Rüst-kammer* [il. 1]. Dawna kolekcja broni paradej i myśliwskiej elektorów saskich nie tylko obejmuje wyjątkową liczbę zachowanych obiektów, lecz również charakteryzuje się niespotykaną spójnością i jest niezwykle dobrze udokumentowana. Do naszych czasów przetrwało ponad 200 ksiąg inwentarzowych, datowanych na XVII–XIX w. i dotyczących różnych obszarów zbioru⁶.

Opis omawianej w niniejszym artykule grupy przedmiotów można znaleźć w najstarszym zachowanym inwentarzu generalnym z 1606 r., wraz z wyraźnym odniesieniem do Jerzego brzeskiego:

Dwa półtoraręczne miecze bojowe ze skręconymi żelaznymi głowicami, prostymi jelicami, osłonami dłoni z czarnego jedwabiu nabijanymi żółtymi nitami i ozdobionymi czarno-żółtymi frędzlami, w czarnych

fessional orientation of his state church and strove to adhere to orthodox Lutheran doctrine in the selection of lecturers, clergy and court scholars. At the same time, as a vassal of the Bohemian crown – i.e. the Catholic Habsburgs – his Protestant faith entailed a constant political balancing act, which George mastered with skill throughout his life.

As in the larger centres of the Renaissance, court life in Legnica and Brzeg involved participation in festive hunts and tournaments and the collecting of magnificent weapons. An armoury of the dukes of Legnica is documented until the early 19th c., but was then dissolved and sold; the only surviving item is a magnificent suit of tournament armour for man and horse from the possession of George's father Frederick II, parts of which are now kept in Moscow and Berlin⁵.

However, representative weapons from the former possession of George II may also appear in other princely collections, as this type of object played a prominent role in diplomatic gift-giving. Thus, a direct connection to the Silesian duke can be established for four longswords from the Dresden Rüst-kammer (Armoury) [Fig. 1]. The former collection of parade and hunting weapons of the electors of Saxony has not only survived in unique abundance and coherence, but it is also extraordinarily well documented: More than 200 inventory books on the various areas of the collection have been preserved, dating from the 17th to 19th centuries⁶.

The group of objects under consideration here is described in the oldest preserved general inventory from 1606 – with explicit mention of George of Brzeg:

Two half battle swords, with plain iron twisted pommels, straight quillons, black silk handguards with black and yellow fringes studded with yellow rivets, in black silk scabbards. They were of Duke George of Legnica and Brzeg, of most blessed memory⁷.

Two further swords are mentioned some pages later:



2.
Książę legnicko-brzeski Jerzy II oraz Barbara brandenburska, zamek w Brzegu, brama wjazdowa, portal frontowy, ok. 1550–1556. Fot. A. Peszko

Duke George II of Legnica and Brzeg and Barbara of Brandenburg, Brzeg Castle, gatehouse, front portal, ca. 1550–1556. Photo: A. Peszko

jedwabnych pochwach. Należały one do śp. księcia Jerzego z Legnicy i Brzegu⁷.

O dwóch kolejnych mieczach mowa kilka stron później:

Dwa półtoraręczne miecze bojowe ze skręconymi żelaznymi głowicami, prostymi skręconymi jelcami, osłonami dłoni z czarnego jedwabiu nabijanymi żółtymi nitami i ozdobionymi czarno-żółtymi frędzlami, w czarnych jedwabnych pochwach. Należały one do księcia legnickiego Jerzego⁸.

Z tekstu nie wynika jasno, w jaki sposób miecze te trafiły do drezdeńskiej kolekcji: Ścisłe rzecz biorąc, książę Jerzy jest tylko wspomniany jako poprzedni właściciel. Jednak wydaje się mało prawdopodobne, aby dokonano celowego zakupu, dziedziczenie również należy wykluczyć. Trzeba raczej założyć, że miecze stanowiły

Two half battle swords, with plain iron twisted pommels, straight twisted quillons, black silk handguards with yellow fringes studded with yellow rivets, in black silk scabbards. They were of Duke George of Legnica⁸.

How exactly these swords came into the Dresden collection is not clear from the text. Strictly speaking, Duke George is only mentioned as the previous owner. However, a targeted purchase seems rather unlikely, and inheritance is not really an option either. Rather, a diplomatic gift must be assumed, especially since this acquisition channel played a decisive role for the *Rüstkammer*⁹. As a princely armoury, the practical requirements of war were completely alien to the collection; instead, its treasures (magnificent representative weapons as well as equipment for hunting, festivities and tournaments) served the dynastic and po-

dary dyplomatyczne, zwłaszcza iż właśnie ten kanał pozyskiwania nowych nabytków odgrywał decydującą rolę w przypadku *Rüstammer*⁹. Kolekcja książęcej zbrojowni nie miała realizować praktycznych potrzeb wojennych. Zamiast tego jej skarby (wspaniała broń reprezentacyjna, a także sprzęt wykorzystywany podczas polowań, uroczystości i turniejów) służyły do ukazania dynastycznej i politycznej potęgi elektorów. W spisach systematycznie podkreśla się dary i osoby, które je ofiarowały: w cytowanej księdze z 1606 r. wymieniono z imienia ponad 250 darczyńców i poprzednich właścicieli każdej rangi – czasami, jak w omawianym tu przypadku, bez podania szczegółowych okoliczności nabycia¹⁰. Lista obejmuje cesarzy, elektorów i wybitnych europejskich władców, a także niższych rangą niemieckich książąt, aż po lokalnych szlachciców i urzędników dworskich. Proste wyliczenie ich imion przypomina kreślenie mapy dynastycznej i politycznej strefy wpływów saskich elektorów w całej jej geograficznej rozległości i hierarchicznej złożoności.

Jako protestancki władca na tle szerszego otoczenia geograficznego Saksonii, książę Jerzy doskonale pasuje do tej zróżnicowanej grupy. Choć polityka dynastyczna i zagraniczna Piastów była nakierowana przede wszystkim na Elektorat Brandenburgii, elektor Saksonii August Wettyn pozostawał kluczową postacią w polityce cesarskiej¹¹ [il. 3]. Jego ambiwalentna pozycja jako przywódcy protestanckich stanów Rzeszy i jednocześnie wiarygodnego sojusznika Habsburgów sprawiła, że elektor stał się naturalnym wzorem dla polityki ugodowej prowadzonej przez Jerzego wobec czeskich władców.

Korespondencja dyplomatyczna zachowana w Archiwum Państwowym w Dreźnie świadczy o nieustannych, choć nie zawsze prowadzonych z równą intensywnością, kontaktach między oboma dworami¹². Oprócz zwykłych uprzejmości tu i ówdzie omawiane są bardziej praktyczne kwestie, jak w 1559 r., kiedy Jerzy prosi o zezwolenie na wywóz partii wina z targów w Lipsku¹³. Z kolei grupa dokumentów z lat 1579–1580 ma charakter finansowy, gdyż znany ze swojej rozrzutności Jerzy był winien elektorowi pokazać kwotę 50 tys. talarów¹⁴. W kore-

lital self-portrayal of the electors. Gifts and their donors are systematically highlighted in the inventories: In the cited book of 1606 alone, over 250 donors and previous owners of every rank are mentioned by name – sometimes, as in our case, without going into the exact circumstances of acquisition¹⁰. The list includes emperors, electors and prominent European rulers, as well as lower-ranking German princes down to local nobles and court officials. Their simple enumeration reads like a mapping of the dynastic and political sphere of influence of the Saxon electors in all its geographical breadth and hierarchical complexity.

As a Protestant ruler in Saxony's broader geographical environment, Duke George fits excellently in this diverse group. Although the Piast's dynastic and foreign policy strategies were primarily directed at Electoral Brandenburg, Elector Augustus of Saxony was an indispensable figure in imperial politics¹¹ [Fig. 3]. His ambivalent position as leader of the Protestant Imperial Estates and at the same time reliable ally of the Habsburgs even made the elector a natural model for the appeasement policy pursued by George towards the Bohemian sovereigns.

The diplomatic correspondence between the two courts preserved in the Dresden State Archive bears witness to continuous, if not always equally intensive, contacts¹². In addition to the usual courtesies, here and there more practical matters are discussed, as in 1559 when George requests an export licence for a consignment of wine from the Leipzig fair¹³. A group of documents from 1579–1580, on the other hand, is of a financial nature, as the notoriously lavish George owed the elector a considerable 50,000 thalers¹⁴. Church-political topics appear prominently in the correspondence, with Saxony, as the centre and place of origin of the Lutheran faith, exerting a direct influence on the small Silesian duchy.

Symptomatic of this is the unsuccessful appointment in 1573 of Paul Franz, a Wittenberg theologian and disciple of Philip Melancthon, as court preacher and superintendent at Brzeg¹⁵. The scholar was native of Plauen in



3. Zacharias Wehme, *Elektor August Wettyn z saskim mieczem elektorskim*, olej na płótnie, 1586, Rüstammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Fot. J. Lösel

Zacharias Wehme, *Elector Augustus of Saxony with the Saxon Electoral Sword*, oil on canvas, 1586, Rüstammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Photo: J. Lösel

spondencji bardzo często pojawiają się tematy kościelno-polityczne, a Saksonia, jako centrum i miejsce narodzin wiary luterńskiej, wywierała bezpośredni wpływ na małe śląskie księstwo.

Symptomatyczne dla tego stanu rzeczy jest nieudane mianowanie w 1573 r. Paula Franza, wittenberskiego teologa i ucznia Filipa Melanctona, na stanowisko nadwornego kaznodziei i superintendenta w Brzegu¹⁵. Uczony pochodził z Plauen w Saksonii, a elektor August, po początkowej odmowie, niechętnie zezwolił swojemu poddanemu na opuszczenie kraju. Wkrótce po przybyciu na Śląsk na Franz padło jednak podejrzenie o kryptokalwinizm, co spowodowało, że już w 1575 r. Jerzy został zmuszony do rozstania się ze swoim (skądinąd bardzo cenionym) nadwornym kaznodzieją. Jak wynika z późniejszych ustaleń, August wykorzystał okazję, gdy śląski książę odwiedził Saksonię, aby osobiście i w dosadnych słowach nakłonić gościa do odwołania teologa, co też Jerzy niezwłocznie uczynił¹⁶.

Nawet jeśli powyższy kontekst dokumentacyjny może wydawać się epizodyczny i fragmentaryczny, to ukazuje on zarys trwałych stosunków dyplomatycznych nacechowanych fundamentalną nierównowagą sił, stanowiąc wiarygodne tło dla dyplomatycznego upominku, który Jerzy ofiarował Augustowi. Drugie wydarzenie związane z wizytą księcia Jerzego u elektora stanowiłoby dobrą okazję do wręczenia prezentu.

Dzięki saskiemu kalendarzowi dworskiemu wspomnianą wizytę można dokładnie datować: 12 marca 1575 śląski książę i jego żona dotarli do Annaburga, gdzie tymczasowo przebywał dwór elektora, a wyjechali stamtąd 15 marca¹⁷. Zamek myśliwski w Annaburgu, który elektor August właśnie ukończył, był dogodnie położony na północnej granicy jego włości. Zapewne wizyta stanowiła przystanek dla Jerzego i Barbary brandenburskiej w drodze do lub z Berlina. Oczywiście to, czy drezdeńskie miecze mają rzeczywiście związek z przywoływaną wizytą, pozostaje w sferze domysłów. Chociaż brak dalszych wzmianek na temat księcia Jerzego w saskim kalendarzu dworskim na okres 1560–1586, nie można wykluczyć, że zaistniały

Saxony, and Elector Augustus had only reluctantly allowed his subject to leave the country after initially refusing. Shortly after his arrival in Silesia, however, Franz came under suspicion of crypto-Calvinism, so that as early as 1575 George was forced to part with his (otherwise highly esteemed) court preacher. As a later investigation revealed, Augustus had seized the opportunity of a visit to Saxony by the Silesian duke to urge him, personally and in strong words, to dismiss the theologian – which George immediately did¹⁶.

Even if this documentary context may seem episodic and fragmented, it nevertheless provides the contours of a lasting diplomatic relationship characterised by a fundamental imbalance of power: This represents a plausible background for a diplomatic gift from George to Augustus. The latter episode, with Duke George's visit to the elector, would even suggest a possible gift occasion.

Thanks to a Saxon court calendar, this visit can be dated precisely: the Silesian prince and his wife arrived in Annaburg, where the elector's court was temporarily residing, on 12 March 1575; they left on 15 March¹⁷. The pleasure palace of Annaburg, which Elector Augustus had just completed, was appropriately located on the northern border of his domain: Possibly the visit was a stopover for George and Barbara of Brandenburg on their way to or from Berlin. Whether the Dresden swords are actually connected with this visit remains of course hypothetical. Although George is not mentioned further in the Saxon court calendar for the period 1560–1586, other occasions for a gift or means of acquisition cannot be ruled out.

In contrast, the history of the objects in the Dresden collections is well documented. At the time of their description in the inventory of 1606, the swords were located in the new stable building (today's Johanneum): a sumptuous construction erected between 1586 and 1588 in the immediate vicinity of the Residential Palace especially for the storage and presentation of the armoury holdings. More specifically, they were kept, together with numerous other long-

też inne okazje do wręczenia daru lub że miecze pozyskano w inny jeszcze sposób.

Z kolei historia artefaktów w zbiorach drezdeńskich została dobrze udokumentowana. W momencie dodania ich opisu do inwentarza z 1606 r. miecze znajdowały się w nowym budynku stajni (dzisiejszym Johanneum): okazałej budowli wzniesionej w latach 1586–1588 w bezpośrednim sąsiedztwie Pałacu Rezydencyjnego, przeznaczonej specjalnie do przechowywania i prezentacji zasobów zbrojowni. Dokładniej rzecz ujmując, były one przechowywane, wraz z wieloma innymi mieczami długimi, w specjalnie do tego celu utworzonej „*Lange Wehr-Cammer*” (Izbie Broni Długiej). Późniejsze inwentarze *Rüstammer* pozwalają prześledzić losy mieczy aż do XIX w. i dokonać ich jednoznacznej identyfikacji w dzisiejszych zbiorach muzealnych¹⁸. Miecze noszą numery inwentarzowe od IV 0089 do IV 0092 i wchodzi w skład ekspozycji stałej w Sali Gigantów (*Riesensaal*) Pałacu Rezydencyjnego w Dreźnie¹⁹.

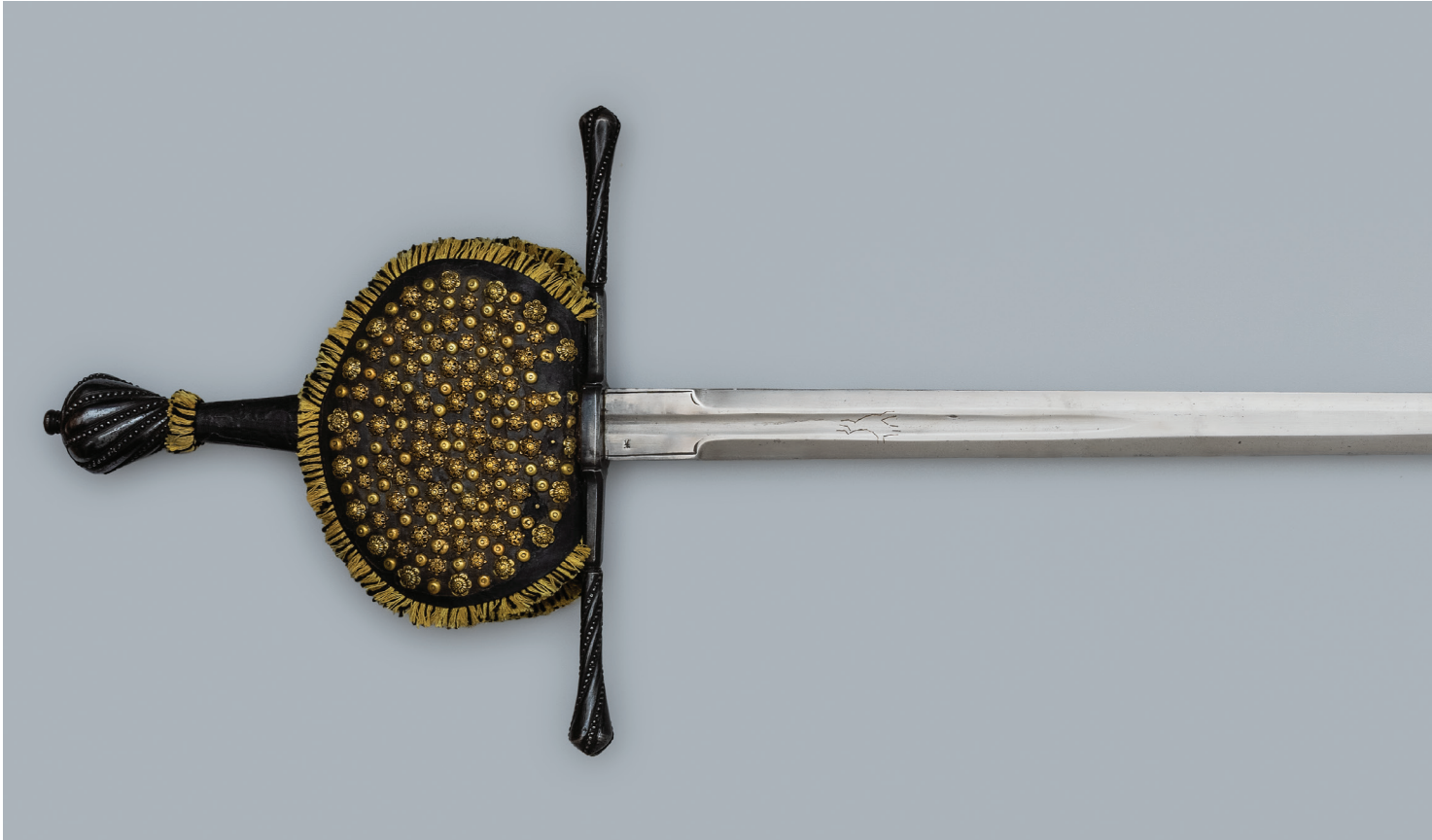
Mając długość całkowitą od 134,5 do 139,5 cm i głownię o rozmiarze od 105,2 do 109,5 cm, typologicznie należą do kategorii tzw. miecza półtoraręcznego: wszechstronnej broni, lekkiej i wystarczająco poręcznej do użycia jedną ręką, a zarazem pozwalającej drugiej ręce chwycić rękojeść lub głowicę [il. 4]. To właśnie do tego odnosi się termin „*halbes Schlachtschwert*” (dosł. ‘półmiecz bojowy’) w cytowanym powyżej wpisie w inwentarzu – w przeciwieństwie do większego „całego miecza bojowego” lub miecza dwuręcznego. Pod względem obsługi wspomniane miecze są stosunkowo lekkie (wagę ok. 2,5 kg) i dobrze wyważone, z punktem równowagi ok. 8 cm powyżej jelca. Duże, solidne rękojeści z czernionego żelaza mają długie, proste jelce i masywne głowice. Dopiero spojrzenie z bliska ujawnia wyrafinowane opracowanie metalu: głowicom i jelcom nadano gruszkowaty kształt, a na ich powierzchni widać dynamiczny wzór spiralny, ozdobiony delikatnym motywem sznuara pereł [il. 5a–b].

Najbardziej wyróżniającym się elementem są osłony dłoni, składające się z dwóch owalnych klap wyściełanych skórą – rozwiązanie, które czasem spotyka się jeszcze w mieczach

swords, in a dedicated “*Lange Wehr-Cammer*” (Long Weapon Chamber). Later inventories of the *Rüstammer* make it possible to trace the swords down to the 19th c. and to identify them with certainty in today’s museum holdings¹⁸. They bear the inventory numbers IV 0089 to IV 0092 and are on permanent display in the Giant’s Hall (*Riesensaal*) of the Dresden Residential Palace¹⁹.

With overall lengths of 134.5 to 139.5 cm and blade lengths of 105.2 to 109.5 cm, the swords typologically fall into the category of the so-called hand-and-a-half sword: a versatile weapon, light and handy enough for one-handed use, while at the same time allowing the second hand to take hold of the hilt or pommel [Fig. 4]. This is precisely what is referred to in the inventory entry cited above by the term “*halbes Schlachtschwert*” (“half battle sword”) – in contrast to the larger “whole battle sword” or two-handed sword. In handling, the swords are relatively light (they weigh ca. 2.5 kg) and well-balanced, with the balance point at approx. 8 cm above the cross-guard. The large sturdy hilts of blackened iron present long straight quillons and massive pommels. Only a close-up view reveals the refined decoration of the metalwork: Pommels and quillons are pear-shaped, filed into a dynamic spiral pattern and enlivened with a fine pearl cord motif [Figs. 5a–b].

Most striking are the hand protections, each consisting of two oval flaps of padded leather: a feature occasionally found on long-swords into the 17th c., but rarely preserved in such good condition²⁰. Functionally, this solution appears to be influenced by the recent development of the rapier hilt, where the hand is protected by a complex system of rings. At the same time the leather flaps, with their peculiar colours and material composition, largely determine the aesthetic appearance of the swords. On the outside, the leather is covered with black velvet and densely studded with brass rivets. The latter provide additional protection against enemy cuts but are also deliberately decorative: Simple round rivets alternate with elaborately embossed rosettes in two for-



4.
Miecz długi, nr inw. IV 0092, Rüstammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Fot. J. Lösel

Longsword, Inv. No. IV 0092, Rüstammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Photo: J. Lösel

długich z XVII w., ale rzadko zachowane w tak dobrym stanie²⁰. Pod względem funkcjonalnym inspirację czerpano prawdopodobnie z niedawnych udoskonaleń rękojeści rapierów, w których dłoni chroni złożony system pierścieni. Jednocześnie skórzane kłapy, ze swoją charakterystyczną kolorystyką i doбором materiałów, w dużej mierze determinują estetyczny wygląd mieczy. Z zewnątrz skóra pokryta jest czarnym aksamitem, gęsto nabijanym mosiężnymi nitami, które nie tylko zapewniają dodatkową ochronę przed cięciami wroga, ale pełnią także funkcję dekoracyjną: proste w formie, okrągłe nity przeplatają się z misternie tłoczonymi rozetkami w dwóch formatach [il. 5c]. Dzięki połączeniu aksamitu i mosiądzu uzyskano jaskrawy czarno-żółty wzór kolorystyczny. Jak wyraźnie wspomniano w inwentarzu, frędzle na kłapach

mats [Fig. 5c]. A joyful black and yellow colour pattern unfolds in the interplay of velvet and brass. As is explicitly mentioned in the inventory, the fringes on the flaps and grips were also black and yellow: Although they were largely renewed during a restoration in 2005, the original silk is still visible here and there²¹ [Fig. 5a]. Of course, this striking colour pattern is not coincidental, as black and yellow were the colours of the coat of arms of Saxony. Thus, the duke of Brzeg's swords present themselves as a clever diplomatic gift, with a subtle heraldic homage to the addressee.

While the hilts clearly form a series, the blades are each slightly different: It was in fact common practice in swordmaking to use pre-existing blades. Two blades (Inv. No. IV 0090, IV 0092) show variations of the brass-in-



i rękojeściach również były czarno-żółte. Choć zostały one w dużej mierze odnowione podczas prac restauratorskich w 2005 r., tu i ówdzie nadal widać oryginalny jedwab²¹ [il. 5a]. Oczywiście ten efektowny wzór kolorystyczny nie jest przypadkowy, ponieważ czern i żółcień były kolorami herbu Saksonii. Tym samym miecze księcia Brzegu jawią się jako przemyślany dar dyplomatyczny, stanowiący subtelny ukłon w stronę heraldyki adresata.

Mimo że rękojeści wyraźnie należą do jednej serii, to każda z głów okazuje się nieco inna. W rzeczywistości powszechną praktyką w miecznictwie było wykorzystywanie wcześniej istniejących ostrzy. Dwie główne (nr inw. IV 0090, IV 0092) oznakowane zostały różnymi wersjami inkrustowanego mosiądзем wizerunku tzw. wilka passawskiego (choć są

laid Passau wolf mark (but they are probably imitations from Solingen), while a third (Inv. No. IV 0091) shows an unknown punchmark. Of particular interest is the blade of Inv. No. IV 0089. This one is noticeably wider than the others (5.1 cm against 3.5), has a likewise unknown town mark, a maker's mark ("HS" or "SH") and above all a prominent inscription with the name "PETTER PRVNER" and on the reverse the designation "STAT RICHTER" (city judge)²² [Fig. 6]. Clearly, the blade originally belonged to a so-called *Stadtrichterschwert*, or city judge's sword – a specific typological curiosity in the history of arms and armour²³. The *Stadtrichter* was appointed by the sovereign as chief judge of a town. As a symbol of his status and insignia of his office, this magistrate bore a ceremoni-

to prawdopodobnie imitacje z Solingen), podczas gdy na trzeciej (nr inw. IV 0091) widnieje nieznana sygnatura. Szczególnie interesująca wydaje się głownia o nr. inw. IV 0089. Jest ona wyraźnie szersza od innych (5,1 cm w porównaniu do 3,5 cm) i opatrzono ją nieznanym znakiem miejskim, znakiem miecznika („HS” lub „SH”), a przede wszystkim wyraźnym napisem z imieniem „PETTER PRVNER”, na rewersie zaś inskrypcją „STAT RICHTER” (sędzia miejski)²² [il. 6]. Jasno wskazuje to, że głownia stanowiła pierwotnie część tzw. *Stadtrichterschwert*, czyli miecza sędziego miejskiego, co należy uznać za swoistą ciekawostkę typologiczną w historii broni i zbroi²³. *Stadtrichter* był osobą mianowaną przez władcę na głównego sędziego miasta, a ceremonialny miecz, który noszono za nim podczas uroczystych procesji, symbolizował jego status i służył jako insygnium pełnego urzędu. Miecze sędziów miejskich były szczególnie popularne w Austrii: z samych lat 1580–1650 zachowało się sześć takich egzemplarzy z Linzu. Najstarsze przykłady (m.in. z Grazu czy Kremse) pochodzą z połowy w. XVI. Na głowniach zazwyczaj widnieje inskrypcja z imieniem i nazwiskiem fundatora oraz oznaczeniem jego urzędu: „*Stadtrichter*”. Istnieją dokumenty potwierdzające, że sędzia miejski o imieniu Petter Pruner (lub Peter Brunner) mieszkał w Wiener Neustadt, gdzie sprawował urząd w latach 1563–1564 oraz 1571–1572²⁴. Inskrypcja na głowni musiała zostać wyryta nie wcześniej niż podczas jego pierwszej kadencji, co ustanawia *terminus post quem* dla wykucia czterech mieczy Jerzego II – wszystko wskazuje bowiem na to, że głownia od początku była częścią tej serii. Rękojeść miecza wydaje się przy tym tak zaprojektowana, by pasowała do większej głowni, ponieważ ramiona jelca są zauważalnie szersze niż w przypadku pozostałych mieczy²⁵. Proponowana chronologia pasuje do domniemanego wręczenia prezentu w marcu 1575. Głownia, pomimo nieco innego formatu, została prawdopodobnie wybrana właśnie ze względu na bogatą inskrypcję. Jej szczególne tło instytucjonalne dodawało mieczowi wyjątkowego prestiżu, czyniąc ów dar tym bardziej odpowiednim dla księcia.



al sword, which on official occasions was carried after him in procession. These city judge's swords seem to have been a particularly Austrian custom: No less than six such swords, from the late 16th to the middle of the 17th c., are preserved from the city of Linz alone. The oldest examples (from Graz or Krems, among others) date back to the mid-16th century. The blades usually bear an inscription with the name of the donor and the designation of his office: “*Stadtrichter*”. A city judge named Petter Pruner (or Peter Brunner) is attested in Wiener-Neustadt; he was in office in 1563–1564 and then again in 1571–1572²⁴. The blade inscription must have been traced at the earliest on the occasion of the first term of office, thus also establishing a *terminus post quem* for the origin of the four swords of George II – for everything indicates that the inscribed blade was part of the series all along. In fact, the corresponding hilt appears to have been specifical-



5.
 Detal miecza długiego nr inw. IV 0090: głowica (a), jelce (b) i osłona (c). Fot. J. Lösel

Details of longsword of Inv. No. IV 0090: pommel (a), quillon (b) and flap (c). Photo: J. Lösel



Jednak po włączeniu do grupy czterech mieczy głównia straciła swoją dawną funkcję ceremonialną. Chociaż inwentarze nie zawierają żadnych konkretnych wskazówek dotyczących przeznaczenia tych mieczy, typologicznie wpisują się one w sportowy kontekst tzw. niemieckiej szkoły fechtunku. Od średniowiecza na obszarze niemieckojęzycznym rozwijała się wyszukana i skomplikowana technika szermiercza²⁶. Tradycja ta rozpowszechniała się dzięki nauczaniu wielu mistrzów fechtunku, a od strony teoretycznej wspierały ją liczne, często bogato ilustrowane *Fechtbücher* (podręczniki fechtunku). Przykład takich publikacji stanowi książka *Gründtliche Beschreibung der freyen Ritterlichen unnd Adelichen Kunst des Fechtens* (Dokładny opis wolnej rycerskiej i szlacheckiej sztuki fechtunku) autorstwa Joachima Meyera, ozdobiona pięknymi drzeworytami Tobiasa Stimmera i wydana w Strasburgu w 1570 r.²⁷ [il. 7]. Chociaż tego typu opracowania dotyczyły

ly designed to fit a larger blade, as its quillon block is noticeably wider than those on the other swords²⁵. This chronology would be well compatible with a hypothetical gift in March 1575. The blade, despite its slightly different format, was probably chosen precisely because of the lavish inscription. Its special institutional background must have had its own appeal, adding value to the series and making it all the more fitting as a princely gift.

However, once integrated into the group of four, the blade lost its old ceremonial function. Although the inventories do not provide any explicit indication on the intended use, the swords are typologically anchored in the sporting context of the so-called German school of fencing. Since the Middle Ages, a refined and complex fencing technique had developed in the German-speaking world²⁶. This tradition spread through the teaching of numerous fencing masters and was accompanied and



6. Miecz długi, nr inw. IV 0089, szczegóły inskrypcji na ostrzu. Fot. J. Lösel

Longsword, Inv. No. IV 0089, details of the blade inscription. Photo: J. Lösel

wielu rodzajów broni i technik walki, w pierwszej kolejności i najobszerniej omawiano miecz długi, a dokładniej miecz półtoraręczny, co wyraźnie wskazuje na jego rolę jako podstawowej broni w niemieckiej szkole szermierczej. Tę uprzywilejowaną pozycję Mayer podkreśla w spisie treści swojej pracy, pisząc: „Po pierwsze, miecz [długi] jako podstawa całego fechtunku”²⁸.

Szerokie rozpowszechnienie się kultury fechtunku poza środowiskiem wojskowym znalazło swoje odzwierciedlenie w tzw. *Fechtschulen*: uroczystych zawodach szermierczych, w których mogli rywalizować zarówno amatorzy, jak i zawodowi szermierze²⁹. Uczestnicy należeli głównie do dwóch gildii szermierczych działających na terenie całego Cesarstwa – Marxbrüder i Federfechter. Choć uczestnikami

theoretically underpinned by a rich production of often magnificently illustrated *Fechtbücher* (fencing books). An influential publication like Joachim Meyer’s *Gründtliche Beschreibung der freyen Ritterlichen unnd Adelichen Kunst des Fechtens* (Thorough Description of the Free, Chivalric and Noble Art of Fencing), with beautiful woodcuts by Tobias Stimmer, went to press in Strasbourg as late as 1570²⁷ [Fig. 7]. Although such works encompassed a variety of weapons and fighting techniques, the longsword – and more specifically the hand-and-a-half sword – was always treated in first place and most extensively, clearly emerging as the weapon of choice of the German school of fencing. Meyer sums up this privileged position in the table of contents of his work: “Firstly, the [long]sword as a foundation of all fencing”²⁸.



7. Tobias Stimmer, ilustracja z: J. Meyer, *Gründtliche Beschreibung der freyen Ritterlichen unnd Adelichen Kunst des Fechtens*, Strasburg 1570, drzeworyt; New York, Metropolitan Museum of Art

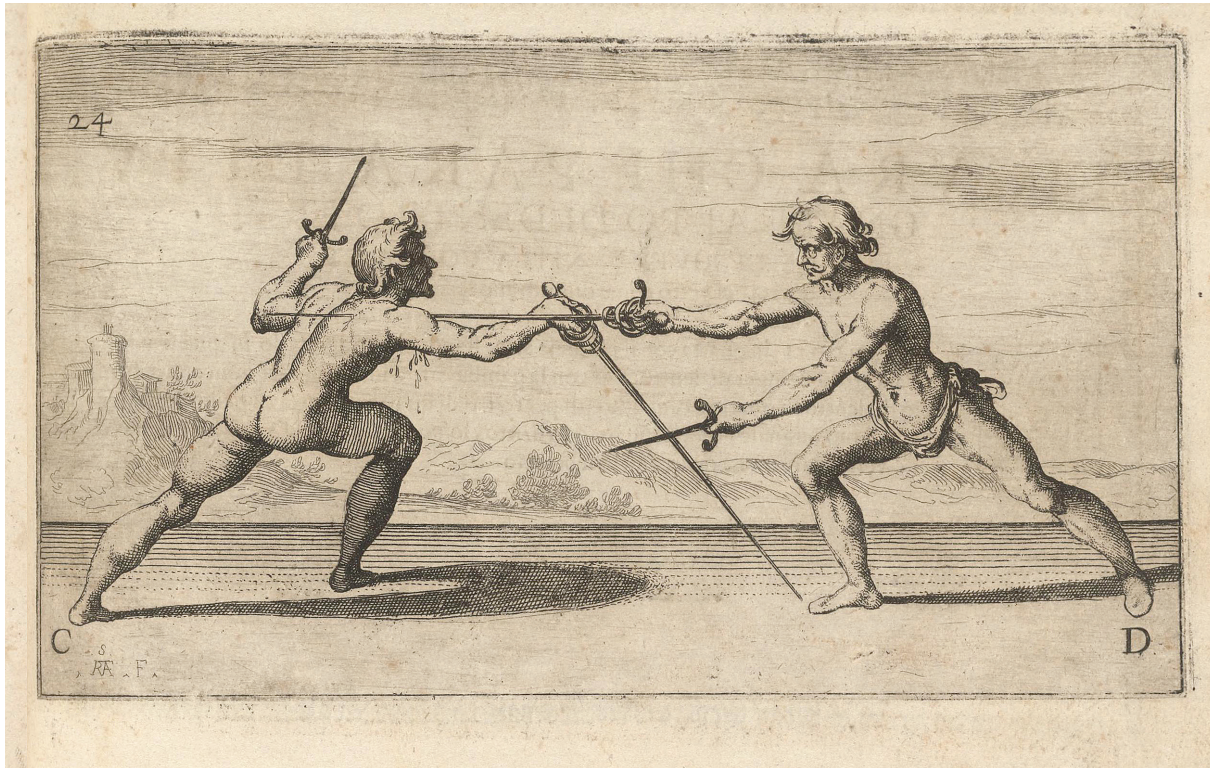
Tobias Stimmer, illustration from: J. Meyer, *Gründtliche Beschreibung der freyen Ritterlichen unnd Adelichen Kunst des Fechtens*, Strasburg 1570, woodcut; New York, Metropolitan Museum of Art

pojedyneków byli przedstawiciele niższych stanów, wydarzenia te stanowiły istotny element kultury uroczystości dworskich. W wielu miejscach władcy organizowali turnieje szermiercze jako część publicznych obchodów. Tak było również w Brzegu, gdzie książę Jerzy urządził *Fechtschulen* z okazji ślubów swoich synów w r. 1577 i 1582³⁰.

Oczywiście od księcia oczekiwano również pewnych umiejętności posługiwania się bronią, a ćwiczenia w szermierce – zwłaszcza z użyciem miecza długiego – były nieodłączną częścią edukacji książęcej w czasach nowożytnych. Znany drzeworyt Leonharda Becka przedstawia młodego „Białego Króla” (*Weißkunig* to fikcyjne *alter ego* cesarza Maksymiliana I) pobierające lekcje fechtunku półtoraręcznym mieczem³¹. Jeśli chodzi o prawdopodobnego obdarowanego drezdeńskimi mieczami, to elektor August sam

The wide dissemination of this civilian fencing culture was exemplified in the so-called *Fechtschulen*: festive sparring events in which amateur and professional fencers could compete²⁹. Those swordsmen mostly belonged to the two fencing guilds operating throughout the Empire, the Marxbrüder and the Federfechter. Although the participants belonged to the working classes, such gatherings were in a broader sense part of princely festive culture, as in many places they were organized by the sovereigns as part of public celebrations: such is the case of Brzeg, where Duke George had *Fechtschulen* held for the weddings of his two sons in 1577 and 1582³⁰.

Some skill at arms was of course also expected of a prince, and exercises in fencing – especially with the longsword – were an integral part of early modern princely education.



8. Raffaello Schiaminossi, ilustracja z: R. Capoferro, *Gran simulacro dell'arte, e dell'uso della scherma*, Siena 1610, akwaforta; Los Angeles, Getty Research Institute

Raffaello Schiaminossi, illustration from: R. Capoferro, *Gran simulacro dell'arte, e dell'uso della scherma*, Siena 1610, etching; Los Angeles, Getty Research Institute

był zapalonym miłośnikiem rycerskich rozrywek, choć jego ulubioną dyscyplinę stanowiły raczej turnieje konne³².

Drezdeńskie miecze Jerzego brzeskiego oraz praktyki związane z darowaniem i kolekcjonowaniem broni należy widzieć w kontekście tej wyszukanej kultury rycerskich rozrywek. Nie jest więc przypadkiem, że w cytowanym inwentarzu z 1606 r. nie wymienia się grupy czterech mieczy jako pojedynczej pozycji, ale ujmuje się je jako dwie oddzielnie pary, czego wymagałyby praktyki ćwiczeń walki. Co więcej, fakt, że zbrojownia posiadała specjalne pomieszczenie, „*Lange Wehr-Cammer*” (Izbę Broni Długiej), dowodzi, że pod koniec XVI w. miecze takie stanowiły szczególnie obiekt kolekcjonerski dla elektorów saskich – w duchu niemieckiej szkoły fechtunku.

W momencie gdy Jerzy II wręczał swój dar, tradycja walki mieczem długim osiągnęła apo-

Thus, a famous woodcut by Leonhard Beck depicts the young *Weißkunig* (the fictional alter ego of Emperor Maximilian I) receiving fencing lessons with a hand-and-a-half sword³¹. As for the likely recipient of the Dresden swords, Elector Augustus was himself a keen sportsman, although the discipline of his choice was rather the tournament on horseback³².

The Dresden swords of George of Brzeg and the gift-giving and collecting practices around them should be understood against the background of this refined sporting culture. So, it is hardly a coincidence that in the cited inventory of 1606 the group of four swords is not listed as a single item, but divided into two pairs, as sporting combat practice would demand. Moreover, the fact that the armoury had a special “*Lange Wehr-Cammer*” shows that in the late 16th c. longswords constituted a specific

geum, ale widać już było jej schyłek. Przyczyną tej sytuacji był nieubłagany wzrost popularności rapiera, smukłego cywilnego miecza przeznaczanego raczej do klucia niż do cięcia. Początkowo używany we Włoszech i Hiszpanii, ten rodzaj miecza w ciągu XVI w. rozprzestrzenił się na całym kontynencie europejskim. Nowa broń wymagała zupełnie innej techniki walki, toteż już wkrótce włoska szkoła fechtunku zdominowała Europę. Podobnie jak w innych miejscach, również we współczesnej niemieckiej literaturze szermierczej zaczęto preferować takie podręczniki, jak przełomowe dzieło Ridolfa Capoferra *Gran simulacro dell'arte, e dell'uso della scherma* z 1610 r., które zupełnie pomija zagadnienie miecza długiego³³ [il. 8]. Zmiany te doskonale widać w inwentarzach *Rüst-kammer*: od połowy XVII w. określenie „*Lange Wehr-Cammer*” ustępuje miejsca „*altdeutsche Gewehr-kammer*” (Izbie Starej Niemieckiej Broni)³⁴. Potężne miecze półtoraręczne i dwuręczne wydawały się wówczas już przestarzałe, więc ich użycie ograniczało się do niektórych regionów, co kontrastowało z międzynarodowym uznaniem dla włoskiego rapiera.

Ekskurs: Dwa kolejne prezenty o brzeskiej proveniencji w drezdeńskiej zbrojowni

Inwentarz drezdeński z 1606 r. wskazuje książąt legnicko-brzeskich jako darczyńców dwóch innych elementów kolekcji. Kontekst otrzymania daru został opisany stosunkowo szczegółowo w przypadku interesującej grupy 14 sztuk „*Windbänder*” (skrótowa forma od „*Windhund-Halsbänder*”), tj. obroży dla chartów: „Czternaście węgierskich *Windtbendter*, zostały one подарowane w roku [15]88 przez księcia Joachima z Legnicy”³⁵. Darczyńcą w tym przypadku był książę Joachim Fryderyk (1550–1602), najstarszy syn i następca Jerzego II brzeskiego. Zważywszy, że chodzi o 1588 r., obdarowanym musiał być syn Augusta Wettyna, elektor Chrystian I (1560–1591). Jak dotąd – ani w korespondencji dyplomatycznej, ani w innych źródłach – nie udało się uzyskać bardziej szczegółowych informacji na temat tego podarunku.

collecting focus for the Saxon electors – much in the spirit of the German school of fencing.

At the time of George II's gift, this combat tradition had reached its zenith, but its decline was already in sight. Its cause was the irresistible rise of the rapier, the slender civilian sword designed primarily for thrusting rather than cutting; initially adopted in Italy and Spain, it had spread throughout the continent over the course of the 16th century. This new weapon required a completely different handling technique, so that soon the Italian school of fencing became dominant in Europe. In Germany like elsewhere, the up-to-date fencing literature now favoured manuals like Ridolfo Capoferro's seminal *Gran simulacro dell'arte, e dell'uso della scherma* of 1610, where the longsword was absent altogether³³ [Fig. 8]. This development is clearly noticeable in the inventories of the *Rüst-kammer*: from the middle of the 17th c., the designation “*Lange Wehr-Cammer*” gives way to “*Altdeutsche Gewehr-kammer*” (Chamber of Old-German Weapons)³⁴. By now, the mighty hand-and-a-half and two-handed swords appeared obsolete and geographically localized, in contrast to the modern, internationally established Italian rapier.

Excursus: Two further gifts from Brzeg in the *Rüst-kammer*

The Dresden inventory of 1606 identifies the dukes of Legnica and Brzeg as the givers of two further items of the collection. The acquisition context is described in comparative detail in the case of a curious group of 14 “*Windbänder*”, a shortened form of “*Windhund-Halsbänder*”, indicating collars for greyhounds: “Fourteen Hungarian *Windtbendter*, they were gifted in the year [15]88 by Duke Jachim of Legnica”³⁵. The donor in this case was Duke Joachim Frederick (1550–1602), George's eldest son and successor. In 1588 the recipient of the present must have been Augustus' son, Elector Christian I (1560–1591). More detailed information on this gift has not yet surfaced in the diplomatic correspondence or elsewhere.



9. Wybrane obroże dla psów z grupy 19 egzemplarzy, prawdopodobnie osmańskich, datowane przed 1588 rokiem; Rüstammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Fot. J. Lösel

Selection from a group of 19 dog collars, probably Ottoman, before 1588; Rüstammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Photo: J. Lösel

Także w tym przypadku inwentarze *Rüstammer* dokładnie dokumentują dalsze losy tych obiektów. W 1612 r. zbiór został powiększony o pięć następnych „wąskich obroży dla chartów tureckich” (z trzema przynależnymi jedwabnymi smyczami, tzw. *Hetzstricken*)³⁶. Nowe nabytki pochodziły od drugiego syna elektora Chrystiana, elektora Jana Jerzego I. Ów zapalony myśliwy jeszcze jako książę zgromadził okazałą kolekcję broni i sprzętu myśliwskiego, która została włączona do zbrojowni elektorów saskich wkrótce po jego objęciu władzy w Saksonii w r. 1611³⁷. Losy powstałej w ten sposób grupy 19 obroży można śledzić w inwentarzach aż do XIX w.³⁸, a dzięki najnowszym badaniom Viktorii Pisarevej udało się zidentyfikować komplet (choć bez smyczy) w obecnych zbiorach *Rüstammer* (nr inw. X 0535a-s)³⁹ [il. 9].

Szczególnie atrakcyjnym elementem tych obroży jest ich kolorowe tekstylne wykończenie,

Again, the inventories of the *Rüstammer* precisely document the subsequent history of the objects. In 1612, the series was increased with the addition of five further “narrow Turkish greyhound collars” (with three associated silk leashes, so-called *Hetzstricken*)³⁶. This new group came from the possession of Elector Christian’s second son, John George I; an enthusiastic huntsman, he already possessed a considerable collection of weapons and hunting equipment as a prince, which was integrated into the Electoral Armoury shortly after his succession (1611)³⁷. The resulting group of 19 collars can be tracked down in the inventories until the 19th c.³⁸, and recent research by Viktoria Pisareva allowed to identify the complete set (albeit without the leashes) in the *Rüstammer*’s present holdings (Inv. No. X 0535a-s)³⁹ [Fig. 9].

What makes the collars particularly attractive is their colourful textile trimming, which

które podczas ostatniej renowacji (w 2022 r.) odzyskało pierwotny blask. Wyrafinowane i różnorodne motywy, utkane z kolorowego jedwabnego lampasa i bogato zdobione złotymi i srebrnymi nićmi, wskazują na osmańskie pochodzenie⁴⁰. Pasek obroży wykonany jest z brązowej skóry od wewnątrz i zielonej na zewnątrz, przy czym można zauważyć nieznaczne różnice w technice szycia i rodzaju mosiężnych pierścieni (wyjątek stanowią dwie obroże wykonane w całości z brązowej skóry). Niemniej ogólny projekt pozostaje na tyle jednolity, że można z dużym prawdopodobieństwem zakładać wspólną proveniencję wszystkich 19 sztuk. Czyżby elektor Chrystian otrzymał w 1588 r. większą kolekcję obroży, z których część stała się później własnością jego młodszego syna? Tak czy inaczej zbiór stanowi żywy obraz dworskiej kultury materialnej w okresie renesansu, odzwierciedlając ówczesną fascynację egzotyką i entuzjazm do polowań.

Trzeci dar z Brzegu był prawdopodobnie jeszcze cenniejszy, chociaż obiekt ten, przynajmniej na razie, nie jest dostępny do bezpośrednich badań. Inwentarz z 1606 r. odnotowuje, że w „*Ungerische Kammer*” (później znanej raczej jako „*Türckische Cammer*”), gdzie przechowywano imponującą kolekcję orientalnej broni i artefaktów elektora, znajdował się misternie zdobiony węgierski nadziak (*Tschakan*): „Węgierski *Zschackan*, ze srebrnymi okuciami, pozłacany i wysadzany klejnotami. Podarunek księżnej brzeskiej”⁴¹. Przypis ujawnia ciekawy los tego przedmiotu: „Został złożony do grobu wraz z elektorem Chrystianem II”⁴². Cenna broń posłużyła więc w 1611 r. jako dar grobowy na pogrzebie elektora Chrystiana II i prawdopodobnie nadal znajduje się jego w cynowym sarkofagu w katedrze we Freibergu. Rękopiśmienna relacja z pogrzebu zawiera również dokładną deskrypcję broni: „węgierski *Zschackann* ze srebrną rękojeścią, częściowo pozłacaną, wysadzaną kamieniami szlachetnymi i wieloma turkusami, na którym Jego Książęca Mość trzymał prawą rękę”⁴³.

Nadziaki (węg. *csákány*) cieszyły się popularnością na Węgrzech i w Siedmiogrodzie, a także w Polsce. Wyróżniały się często wspiana-

a recent restoration (2022) returned to its original brilliance. The refined and variegated motifs, woven of coloured silk lampas and abundant gold and silver thread, seem indicative of an Ottoman workmanship⁴⁰. The body is made of brown leather on the inside and green on the outside, with minor variations in the sewing technique and the brass rings (two collars with entirely brown leather are a conspicuous exception). However, the overall design is so homogeneous that it seems reasonable to assume a common origin for all 19 pieces; had Elector Christian perhaps received a larger series of collars in 1588, some of which then came into the possession of his younger son? Be that as it may, the ensemble offers a lively glimpse of the material culture at a Renaissance court, with its fascination for the exotic and its enthusiasm for hunting.

A third gift from Brzeg was probably even more precious, although this object is, at least for the time being, unavailable for direct study. In the „*Ungerische Kammer*” (later more famously known as the „*Türckische Cammer*”) that housed the elector’s impressive collection of oriental weapons and artefacts, the inventory of 1606 registers an elaborately decorated Hungarian horseman’s pick (*Tschakan*): “A Hungarian *Zschackan*, with silver fittings, gilt and studded with gemstones; was gifted by the duchess of Brzeg”⁴¹. A sidenote reveals the curious fate of this object: “Went into the grave with Elector Christian II”⁴². The precious weapon thus served as a burial gift at the funeral of Elector Christian II in 1611 and must still be in his pewter sarcophagus in Freiberg Cathedral. A handwritten report of the funeral also contains an exact description of the pick: “a Hungarian *Zschackann* with a silver handle which was partially gilt, and studded with gemstones and many turquoises, on which his Electoral Grace had his right hand”⁴³.

Horseman’s picks (Hung. *csákány*) were indeed common in Hungary and Transylvania, but also in Poland; those oftentimes splendidly decorated weapons would mainly serve ceremonial purposes. The *Rüstkammer* boasts some magnificent examples with delicate sil-



10.
Nadziak, Siedmiogród, koniec XVI w. (przed 1587 r.), Rüst-
kammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Fot. E. Estel,
H.-P. Klut

Horseman's pick, Transylvania, end of the 16th c. (before
1587), Rüstammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden.
Photo: E. Estel, H.-P. Klut

łymi zdobieniami i służyły głównie celom cere-
monialnym. Dreźnieńska zbrojownia może po-
szczycić się kilkoma świetnymi egzemplarzami,
mającymi delikatne okucia wykonane ze złoc-
nego srebra⁴⁴ [il. 10]. Opisujący tutaj czekan
musiał być jednak absolutnym wyjątkiem pod
względem bogactwa ornamentów, gdyż żaden
inny tego typu przedmiot ujęty we wczesnych
inwentarzach *Ungarische Kammer* nie był wy-
sadzany klejnotami.

Inwentarz podaje ogólnikową informację,
że darczyńcą jest „księżna brzeska”, co w rze-
czywistości mogłoby odnosić się do różnych
księżniczek z rodu legnicko-brzeskiego. Fakt,
że źródło wspomina wyłącznie Brzeg, a nie
Legnicę (jak w przypadku Jerzego i Joachima
Fryderyka), sugeruje, że chodzi o Barbarę bran-
denburską. Po śmierci księcia Jerzego w 1586 r.
uzyskała ona prawo do zarządzania miastem
Brzeg jako oprawą wdowią i mieszkała tam aż do
swojej śmierci w r. 1595 roku⁴⁵. Podobnie jak jej
mąż, księżna surowo przestrzegała zasad lute-
rańskich i utrzymywała własne kontakty z Dre-
znem w sprawach związanych z wyznawaniem

ver-gilt fittings⁴⁴ [Fig. 10]. The specimen de-
scribed here, however, must have been an ab-
solute exception in its overwhelming material
splendour: no other comparable object in the
early inventories of the *Ungarische Kammer*
was studded with gemstones.

The donor is generically identified in the
inventory as “the duchess of Brzeg”, which
strictly speaking could apply to various prin-
cesses from the House of Legnica-Brzeg. How-
ever, the fact that the source mentions only
Brzeg and not also Legnica (as, in contrast,
it does for both George and Joachim Freder-
ick) might point towards Barbara of Branden-
burg, who had been awarded the rule over the
town of Brzeg as a dower at the death of Duke
George in 1586, and resided there until her
death in 1595⁴⁵. Like her husband, the duch-
ess professed strict Lutheran orthodoxy and
maintained her own contacts with Dresden in
this regard; for instance, in 1575, after the dis-
missal of preacher Paul Franz, she had asked
Electress Anna to recommend a successor⁴⁶.
Under Elector Christian I and his wife Sophie

wiary. Przykładowo, w 1575 r., po zwolnieniu kanonika Paula Franza, o polecenie następcy poprosiła elektorkę Annę⁴⁶. Pod rządami elektora Chrystiana I i jego żony, Zofii brandenburskiej – siostrzenicy Barbary – księżna mogła jeszcze intensywniej pielęgnować przyjaźń z Saksonią, co jej dar zdaje się podkreślać.

Podobnie jak omówione już miecze, kolejne dwa podarunki stanowią jeszcze jeden dowód na istnienie trwałych więzi dyplomatycznych między Piastami śląskimi a elekcyjną Saksonią. Wszystkie te przedmioty są materialnym świadectwem skomplikowanej sieci wymiany politycznej, finansowej, kulturalnej i religijnej między małym lennem czeskim a potężnym elektorem. Choć ich władców różniły uwarunkowania instytucjonalne i hierarchiczne, łączyła ich ta sama arystokratyczna kultura – stąd wspólne zamiłowanie do sportów rycerskich, dworskich polowań i cennych paradnych broni. Co ciekawe, podczas gdy mieczom podarowanym przez Jerzego przypisuje się niemieckie pochodzenie i typologię, prezenty od jego żony i syna wydają się inspirowane inną strategią. Można mianowicie zaryzykować tezę, że poprzez wykorzystanie związków ze Wschodem darczyńcy pragnęli wpiąć się w gust sojuszników, ceniących egzotykę. Dla takich zapalonych kolekcjonerów, jakimi byli władcy Saksonii, podobne ekskluzywne prezenty mogły stanowić jedne z najbardziej namacalnych korzyści wynikających z ich przyjaźni ze śląskimi książętami. Ich uznanie widać było wyraźnie na pogrzebie w 1611 r., kiedy to upominek od Barbary został włączony do najwyższego ceremoniału państwowego.

of Brandenburg – Barbara’s own niece – she will have cultivated the Saxon friendship all the more intensively, as the present gift seems to underscore.

Like the swords discussed above, these two additional gifts provide further evidence of the lasting diplomatic ties between the Silesian Piasts and electoral Saxony. Together, those objects bear material witness to the complex web of political, financial, cultural, and religious exchanges between the small Bohemian fiefdom and the powerful electorate. Their rulers, though separated by institutional and hierarchic boundaries, did however share the same aristocratic culture: hence the common enthusiasm for chivalric sportsmanship, courtly hunts and precious parade weapons. Interestingly, while George’s swords were of German origin and typology, the presents from his wife and son appear inspired by a different strategy, leveraging their access to the East in order to appeal to their allies’ taste for the exotic. To such avid collectors as the Saxon rulers, similar exclusive gifts may well have counted among the most tangible benefits of their friendship with the Silesian dukes. Their appreciation clearly emerged at the 1611 funeral, with the inclusion of Barbara’s present in the highest ceremonial of state.

⁴⁶ Niniejszy artykuł powstał na podstawie wykładu wygłoszonego 30 czerwca 2023 w Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu. Chciałbym wyrazić wdzięczność dyrektorowi Dariuszowi Byczkowskiemu i kustoszowi Andrzejowi Peszce za zaproszenie, a także prof. Janowi Harasimowiczowi za zachętę do złożenia artykułu do niniejszego czasopisma.

¹ Zob. najnowsze opracowanie: *Jerzy II. 500. rocznica urodzin* [kat. wystawy], red. **A. Peszko**, 30 czerwca – 27 września 2023, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Brzeg 2023, z obszerną wcześniejszą bibliografią. Zob. też niedawne opracowanie dotyczące historii literatury i kultury w Legnicy i Brzegu: **K. Garber**, *Das alte Liegnitz und Brieg. Humanistisches Leben im Umkreis zweier schlesischer Piastenhöfe*, Wien 2021, a także wciąż przydatne: **K. F. Schönwälder**, *Die Piasten zum Brieg, oder Geschichte der Stadt und des Fürstenthums Brieg*, t. 2, Brzeg 1855, s. 100–199.

² Zob. **M. Zlat**, *Brama zamkowa w Brzegu*, „Biuletyn Historii Sztuki” t. 24 (1962), a także bardziej współczesne opracowanie: **D. Popp**, *Das Skulpturenprogramm des Schloßportals in Brieg/Schlesien (um 1550–1556). Zur Selbst-*

⁴⁶ The present contribution is based on a lecture held on 30 June 2023 at the Museum of the Silesian Piasts in Brzeg (Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu); I would like to express my gratitude to Director Dariusz Byczkowski and Curator Andrzej Peszko for the invitation, as well as to Prof. Jan Harasimowicz for encouraging a submission to the present journal.

¹ See, most recently, *Jerzy II. 500. rocznica urodzin* [exhibition cat.], Ed. **A. Peszko**, 30 June – 27 September 2023, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Brzeg 2023, with extensive previous bibliography. See also the recent survey of literary and cultural history in Legnica and Brzeg: **K. Garber**, *Das alte Liegnitz und Brieg. Humanistisches Leben im Umkreis zweier schlesischer Piastenhöfe*, Wien 2021, as well as the still useful: **K. F. Schönwälder**, *Die Piasten zum Brieg, oder Geschichte der Stadt und des Fürstenthums Brieg*, Vol. 2, Brzeg 1855, pp. 100–199.

² See **M. Zlat**, *Brama zamkowa w Brzegu*, „Biuletyn Historii Sztuki” Vol. 24 (1962); and, more recently, **D. Popp**, *Das Skulpturenprogramm des*

darstellung eines Fürsten im Spannungsfeld der territorial-politischen Interessen der Großmächte Europas, [w:] *Bildnis, Fürst und Territorium*, Hrsg. **A. Beyer**, München–Berlin 2000; **J. Harasimowicz**, *Schwärmergeist und Freiheitsdenken. Beiträge zur Kunst- und Kulturgeschichte Schlesiens in der Frühen Neuzeit*, Hrsg. **M. Noller, M. Poradzisz-Cincio**, Köln 2010, s. 65–66, 360–366.

³ Zob. **Ch. Absmeier**, *Herzog Georg II. von Brieg – ein Bild von einem Mäzen. Funktion und Nutzen frühneuzeitlichen Bildungsmäzenatentums am Beispiel eines schlesischen Renaissancefürsten*, [w:] *Bildungsmäzenatentum. Privates Handeln – Bürgersinn – kulturelle Kompetenz seit der Frühen Neuzeit*, Hrsg. **J. Flötner, Ch. Ritz**, Köln 2007.

⁴ Zob. **K. Garber**, *op. cit.*, zvl. s. 212–219.

⁵ Zob. **P. Post**, *Ein Frührenaissanceharnisch von Konrad Seusenhofer mit Ätzungen von Daniel Hopper im Berliner Zeughaus*, „Jahrbuch der Preussischen Kunstsammlungen“ t. 49 (1928), zvl. s. 167 (o dawnej zbrojowni legnickiej); *Eisenkleider. Plattnerarbeiten aus drei Jahrhunderten aus der Sammlung des Deutschen Historischen Museums* [kat. wystawy], Hrsg. **G. Quaas**, 12 marca – 6 lipca 1992, Deutsches Historisches Museum Berlin, Berlin 1992, s. 6–7 i s. 62–64, nr kat. 68; **G. Quaas, A. König**, *Verluste aus den Sammlungen des Berliner Zeughauses während und nach dem Zweiten Weltkrieg*, Berlin 2011, s. 126–127, nr kat. 444; *Korolevskie igry. Zapadnoevropejskoje orużije i dospiechi pozdnego Rieniessansa v sobranii Istoriceskogo* [kat. wystawki], ried. **A. A. Gerasimova**, 16 czerwca – 17 października 2016, Państwowe Muzeum Historyczne w Moskwie, Moskwa 2016, s. 148–151, nr kat. 42.

⁶ Wprowadzenie do historii zbrojowni drezdeńskiej można znaleźć w: **H. Schuckelt**, *Harnische, Helme & Schilde in den Dauerausstellungen der Dresdner Rüstammer*, Köln 2019, s. 17–37.

⁷ *Inuentarium über die Rüst- und Inuention Cammern* (ogólny inwentarz Rüstammer), 1606, Sächsisches Staatsarchiv – Hauptstaatsarchiv Dresden (dalej: SächsStA-D), nr inw. 10009: *Kunstammer, Sammlungen und Galerien*, nr 72, s. 633, nr 25–25 (poprzednio: 28–29): „Zweij halbe Schlacht[sch]werter, mit Eisenfarben, gewundenen Knöpfen, geraden Creutzstangen, schwartz Sammaten, und schwartz und gelb befransten Tartzchen, mit gelben Spenglein beschlagen, in schwartz tiedernen semeten schaiden, seind Hertzog Georgen zur Lignitz und Briegk, seligster gedachtnis gewesen“.

⁸ Zob. *ibidem*, s. 636, nr 31–32 (poprzednio: 36–37): „Zweij halbe Schlachtschwerter, mit eisenfarben gewundenen knöpfen, geraden gewundenen Creutzstangen, schwartz Sammate und gelb gefranste Tartzchen, mit gelben Spenglein beschlagen, in schwartz lidernen Scheiden, sint Hertzog Georgen zur Lignitz gewest“ . Cztery miecze zostały opisane w niemal identyczny sposób w nieco wcześniejszym częściowym inwentarzu Rüstammer. Zob. *ibidem*, nr inw. 95: *Gegeninventarium*, ok. 1602–1604, s. 181–182, nr 28–29 i s. 184, nr 36–37.

⁹ Na temat roli darów dyplomatycznych w Rüstammer zob. **D. Syndram, J. Ch. von Bloh**, *Artistry and Chivalry: Diplomatic Gifts for the Kunstammer and the Rüstammer*, [w:] *Fragile Diplomacy: Meissen Porcelain for European Courts ca. 1710–63*, ed. **M. Cassidy Geiger**, New Haven – London 2007, zvl. s. 51–61; *The Power of Giving: Gifts in the Kwakwaka'wakw Big House from the Canadian Northwest Coast and at the Saxon Ruler's Court in Dresden* [kat. wystawy], ed. **C. Deimel, S. E. Holland, J. C. von Bloh**, 7 maja – 28 sierpnia 2011, Lipsiusbau, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, 21 kwietnia – 28 sierpnia 2011, U'mista Cultural Centre, Alert Bay, British Columbia, Berlin–München 2011, zvl. s. 121–129, 141–177.

¹⁰ Zob. **D. Kroener**, *Register des Rüstammerinventares von 1606*, [1982], mps w drezdeńskiej Rüstammer.

¹¹ Zob. najnowsze opracowania dotyczące elektora Augusta Saskiego: *Kurfürst August von Sachsen. Ein Nachreformatorischer „Friedensfürst“ zwischen Territorium und Reich*, Hrsg. **W. Müller, M. Schattkowsky, D. Syndram**, Dresden 2017.

¹² Zob. SächsStA-D, 10024 *Geheimer Rat*, Loc. 10347/03 (*Schlesische Sachen oder der Herzoge von Liegnitz Briefe und Händel*, 1555–1568) i Loc. 10347/01 (*Der Herzoge zu Liegnitz allerhand Sachen, item Herzog Heinrichs [IV.] zu Liegnitz Gerichtsunterhaltung*, 1581–1593). Dokumentacja w przeważającej mierze odnosi się nie do Brzegu, lecz do dworu w Legnicy, z powodu powtarzających się niepokojów związanych z bratem Jerzego, Fryderykiem III, oraz jego synami Henrykiem XI i Fryderykiem IV.

¹³ Zob. SächsStA-D, 10024, Loc. 10347/3, k. 102 (prośba księcia Jerzego z 9 kwietnia 1559) i k. 103 (odpowiedź z 20 kwietnia 1559).

¹⁴ Zob. SächsStA-D, 10024, Loc. 10376/3 (*Herzog Georgs zu Liegnitz und Brieg 50.000 Reichstaler Schuld, womit er dem kursächsischen Kammermeister verwand*, 1579). W liście z 19 lipca 1580 książę Jerzy prosi elektora saskiego o odroczenie spłaty wciąż zaległych 25 tys. talarów (SächsStA-D, 1289, *Autographensammlung 4*, Mappe 323).

¹⁵ Na temat tego wydarzenia zob. **H.-P. Hasse**, *Konfessionelle Identität und Philippismus in Kursachsen. Die identitätsstiftende Funktion des „Corpus doc-*

Schloßportals in Brieg/Schlesien (um 1550–1556). Zur Selbstdarstellung eines Fürsten im Spannungsfeld der territorial-politischen Interessen der Großmächte Europas, [in:] *Bildnis, Fürst und Territorium*, Ed. **A. Beyer**, München–Berlin 2000; **J. Harasimowicz**, *Schwärmergeist und Freiheitsdenken. Beiträge zur Kunst- und Kulturgeschichte Schlesiens in der Frühen Neuzeit*, Ed. **M. Noller, M. Poradzisz-Cincio**, Köln 2010, pp. 65–66, 360–366.

³ See **Ch. Absmeier**, *Herzog Georg II. von Brieg – ein Bild von einem Mäzen. Funktion und Nutzen frühneuzeitlichen Bildungsmäzenatentums am Beispiel eines schlesischen Renaissancefürsten*, [in:] *Bildungsmäzenatentum. Privates Handeln – Bürgersinn – kulturelle Kompetenz seit der Frühen Neuzeit*, Ed. **J. Flötner, Ch. Ritz**, Köln 2007.

⁴ See **K. Garber**, *op. cit.*, esp. pp. 212–219.

⁵ See **P. Post**, *Ein Frührenaissanceharnisch von Konrad Seusenhofer mit Ätzungen von Daniel Hopper im Berliner Zeughaus*, „Jahrbuch der Preussischen Kunstsammlungen“ Vol. 49 (1928), esp. p. 167 (on the former Legnica armory); *Eisenkleider. Plattnerarbeiten aus drei Jahrhunderten aus der Sammlung des Deutschen Historischen Museums* [exhibition cat.], Ed. **G. Quaas**, 12 March – 6 July 1992, Deutsches Historisches Museum Berlin, Berlin 1992, pp. 6–7 and pp. 62–64, Cat. No. 68; **G. Quaas, A. König**, *Verluste aus den Sammlungen des Berliner Zeughauses während und nach dem Zweiten Weltkrieg*, Berlin 2011, pp. 126–127, Cat. No. 444; *Korolevskie igry. Zapadnoevropejskoje orużije i dospiechi pozdnego Rennessansa v sobranii Istoriceskogo muzeia* [exhibition cat.], Ed. **A. A. Gerasimova**, 16 June – 17 October 2016, State Historical Museum in Moscow, Moscow 2016, pp. 148–151, Cat. No. 42.

⁶ For an introduction on the history of the Dresden Rüstammer, see **H. Schuckelt**, *Harnische, Helme & Schilde in den Dauerausstellungen der Dresdner Rüstammer*, Köln 2019, pp. 17–37.

⁷ *Inuentarium über die Rüst- und Inuention Cammern* (general inventory of the Rüstammer), 1606, Sächsisches Staatsarchiv – Hauptstaatsarchiv Dresden (henceforth: SächsStA-D), Inv. No. 10009: *Kunstammer, Sammlungen und Galerien*, No. 72, p. 633, Nos. 25–25 (previously: 28–29): “Zweij halbe Schlacht[sch]werter, mit Eisenfarben, gewundenen Knöpfen, geraden Creutzstangen, schwartz Sammaten, und schwartz und gelb befransten Tartzchen, mit gelben Spenglein beschlagen, in schwartz tiedernen semeten schaiden, seind Hertzog Georgen zur Lignitz und Briegk, seligster gedachtnis gewesen”.

⁸ See *ibidem*, p. 636, Nos. 31–32 (previously: 36–37): “Zweij halbe Schlachtschwerter, mit eisenfarben gewundenen knöpfen, geraden gewundenen Creutzstangen, schwartz Sammate und gelb gefranste Tartzchen, mit gelben Spenglein beschlagen, in schwartz lidernen Scheiden, sint Hertzog Georgen zur Lignitz gewest” . The four swords are described in almost identical terms in a slightly earlier partial inventory of the Rüstammer. See *ibidem*, Inv. No. 95: *Gegeninventarium*, ca. 1602–1604, pp. 181–182, Nos. 28–29 and p. 184, Nos. 36–37.

⁹ On the role of diplomatic gifts in the Rüstammer, see **D. Syndram, J. Ch. von Bloh**, *Artistry and Chivalry: Diplomatic Gifts for the Kunstammer and the Rüstammer*, [in:] *Fragile Diplomacy: Meissen Porcelain for European Courts ca. 1710–63*, Ed. **M. Cassidy Geiger**, New Haven – London 2007, esp. pp. 51–61; *The Power of Giving: Gifts in the Kwakwaka'wakw Big House from the Canadian Northwest Coast and at the Saxon Ruler's Court in Dresden* [exhibition cat.], Ed. **C. Deimel, S. E. Holland, J. C. von Bloh**, 7 May – 28 August 2011, Lipsiusbau, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, 21 April – 28 August 2011, U'mista Cultural Centre, Alert Bay, British Columbia, Berlin–München 2011, esp. pp. 121–129, 141–177.

¹⁰ See **D. Kroener**, *Register des Rüstammerinventares von 1606*, [1982], typescript at the Dresden Rüstammer.

¹¹ On Elector Augustus of Saxony, see the recent contributions in: *Kurfürst August von Sachsen. Ein Nachreformatorischer „Friedensfürst“ zwischen Territorium und Reich*, Ed. **W. Müller, M. Schattkowsky, D. Syndram**, Dresden 2017.

¹² See SächsStA-D, 10024 *Geheimer Rat*, Loc. 10347/03 (*Schlesische Sachen oder der Herzoge von Liegnitz Briefe und Händel*, 1555–1568) and Loc. 10347/01 (*Der Herzoge zu Liegnitz allerhand Sachen, item Herzog Heinrichs [IV.] zu Liegnitz Gerichtsunterhaltung*, 1581–1593). The documentation mostly refers not to Brzeg but to the court of Legnica, due to the repeated turbulence surrounding George's brother Frederick III and the latter's sons Henry XI and Frederick IV.

¹³ See SächsStA-D, 10024, Loc. 10347/3, fol. 102 (Duke George's request of 9 April 1559) and fol. 103 (reply of 20 April 1559).

¹⁴ See SächsStA-D, 10024, Loc. 10376/3 (*Herzog Georgs zu Liegnitz und Brieg 50.000 Reichstaler Schuld, womit er dem kursächsischen Kammermeister verwand*, 1579). In a letter dated 19 July 1580, Duke George asks the Saxon elector to defer payment of the 25,000 thalers still outstanding (SächsStA-D, 1289, *Autographensammlung 4*, Mappe 323).

trinae Philippicum": am Beispiel der „Christlichen nützlichen Fragen“ (1590) des Liebenwerdaer Superintendenten Paul Franz, [w:] *Dona melancthoniana. Festgabe für Heinz Scheible zum 70. Geburtstag*, Hrsg. J. Loehr, wyd. 2, Stuttgart – Bad Cannstatt 2001; J. Bulisch, *Das Bistum Meißen in der Reformationszeit*, Leipzig 2016, s. 186–190.

¹⁶ Bautzen, Domstiftsarchiv, Loc. 3652 (*Acta, den Ertz-Calvinisten und Pfarrer M. Paulum Francium betrff.*, 1579–1583), 1. Zbiór dokumentów (fragment listu Matthäusa Zeidlera, pastora w Sörnnewitz, do diakona Adama Pfitznera z Kamenz, 2 grudnia 1579 r.), k. [2r]: „Als aber der Hertzog von Brigaw eins mals zum Churfürsten von Sachsen kommen [...]”. Zob. także J. Bulisch, *op. cit.*, s. 188, z obszerną transkrypcją.

¹⁷ Zob. SächsStA-D, 13540, *Materialien zur älteren Landes- und Ortsgeschichte Sachsens*, 247 (*Gedruckte Schreibkalender mit handschriftlichen Einträgen über Vorgänge am sächsischen Hof aus den Jahren 1560–86*), k. 213r, adnotacja z 12 marca 1575: „Ist Hertzog Georg von Brieg mit S.F.g. [Seiner Fürstlichen Gnaden] Gemahl alhier zur Annaburgk angelangt”, oraz, *ibidem*, adnotacja z 15 marca 1575: „Hertzog Georg von der Annaburg wied abgereist”.

¹⁸ Zob. SächsStA-D, 10009, nr inw. 73 (niekompletny inwentarz ogólny), ok. 1615, s. 87, nr 201–204 (jak w „Kurkammer”); *ibidem*, nr inw. 143 (inwentarz *Spießpagenkammer*), 1677, k. 43v, nr 192 (dodatek); *ibidem*, nr inw. 144, (inwentarz *Spießpagenkammer*), 1716, k. 87r-v, pod nr 192 (poprawionym na 187); *ibidem*, nr inw. 145 (inwentarz *Spießpagenkammer*), 1783, s. 126, pod nr 187 (poprawionym na 112); *ibidem*, nr inw. 146 (inwentarz *Spießpagenkammer*), 1821, s. 83, nr 112; *ibidem*, nr inw. 79 (inwentarz *Schlachtensaal / II. Galerie*), 1836, s. 396–398, nr 142.

¹⁹ Zob. M. von Ehrenthal, *Führer durch das Königliche Historische Museum zu Dresden*, wyd. 3, Dresden 1899, s. 144, nr 22, 25 i s. 149; „Kunst dye dich zyret”. *Fechten als Mittel persönlicher und institutioneller Repräsentation* [kat. wystawy], red. U. Fiedler, Th. Wilkens, 20 sierpnia – 19 listopada 2017, Schloßbergmuseum, Kunstsammlungen Chemnitz, Dresden 2017, s. 99, nr kat. 5.1; *Jerzy II...*, s. 22.

²⁰ Zob. np. H. Seitz, *Blankwaffen, ein waffenhistorisches Handbuch. Geschichte und Typenentwicklung im europäischen Kulturbereich*, t. 2, Braunschweig 1968, s. 21–23; zob. także obszerne porównania typologiczne w: M. Naumann, *Die Konservierung und Restaurierung eines Aderthalbhänders des 16. Jahrhunderts mit ledernem Handschutz aus dem Bestand der Rüstkammer in Dresden*, praca dyplomowa napisana pod kierunkiem prof. Th. Staemmlera, Fachhochschule Erfurt, Erfurt 2011, s. 12–13, 118.

²¹ Zob. K. A. Klingbeil, *Konservierungsbericht*, [2005], maszynopis w Zbrojowni Drezdeńskiej.

²² Por. M. von Ehrenthal, *op. cit.*, s. 144, nr 22, 25.

²³ See G. Wacha, *Stadtrichterscherwerter in Österreich mit besonderer Berücksichtigung der Linzer Beispiele*, [w:] *Visualisierung städtischer Ordnung. Zeichen – Abzeichen – Hoheitszeichen*, red. H. Maué, Nürnberg 1993 (= „Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums und Berichte aus dem Forschungsinstitut für Realienkunde” 1993); *Schlossmuseum Linz. Schätze aus Oberösterreich*, red. G. Ridler, Linz 2016, s. 142–143, nr kat. 38.

²⁴ Zob. J. Mayer, *Geschichte von Wiener Neustadt*, t. 2: *Wiener Neustadt in der Neuzeit*, część 1: *Wiener Neustadt als Grenzfestung gegen Türken und Ungarn*, Wiener Neustadt 1927, s. 137, 138.

²⁵ W każdym razie wydaje się, że głównia nie była zamiennikiem dodanym w Zbrojowni Drezdeńskiej. Inwentarz z 1836 roku zawiera dokładną lekcję inskrypcji i oznaczeń, a we wcześniejszych wpisach nie ma żadnej wzmianki o uszkodzeniach, które mogłyby uzasadniać wymianę główki. Co więcej miecze były przechowywane w swoich oryginalnych pochwach przynajmniej do 1821 roku, toteż niemożliwa byłaby wymiana domniemanej oryginalnej główki na szerszą.

²⁶ Zob. *The Noble Art of the Sword: Fashion and Fencing in Renaissance Europe 1520–1630* [kat. wystawy], red. T. Capwell, 17 maja – 16 września 2012 r., Wallace Collection, London 2012 (tutaj zwłaszcza J. L. Forgg, *Owning the Art: Niemiecka tradycja „Fechtbuch”*); „Kunst dye dich zyret”...

²⁷ Zob. *The Noble Art of the Sword...*, s. 124, nr kat. 3.18 z dalszą bibliografią.

²⁸ Por. J. Meyer, *Gründliche Beschreibung der freyen Ritterlichen unnd Adlichen kunst des Fechtens [...]*, Straßburg 1570, s. nienu.: „Inhalt des gantzen Büchs [...]: Erstlich das schwerdt als ein fundament alles Fechtens”.

²⁹ Zob. C. Jaser, *Ernst und Schimpf – Fechten als Teil städtischer Gewalt- und Sportkultur*, [w:] *Agon und Distinktion. Soziale Räume des Zweikampfs zwischen Mittelalter und Neuzeit*, red. U. Israel, C. Jaser, Berlin–Münster 2016, z wcześniejszą bibliografią.

³⁰ Zob. *Ueber Fechtspiele und Fechtschulen in Deutschland*, „Wöchentliche Nachrichten für Freunde der Geschichte, Kunst, und Gelahrtheit des Mittelalters” t. 3 (1817), s. 319–320; K. F. Schönwälder, *op. cit.*, s. 193.

¹⁵ On this episode, see H.-P. Hasse, *Konfessionelle Identität und Philippismus in Kursachsen. Die identitätsstiftende Funktion des “Corpus doctrinae Philippicum”: am Beispiel der “Christlichen nützlichen Fragen” (1590) des Liebenwerdaer Superintendenten Paul Franz*, [in:] *Dona melancthoniana. Festgabe für Heinz Scheible zum 70. Geburtstag*, Ed. J. Loehr, 2nd ed., Stuttgart – Bad Cannstatt 2001; J. Bulisch, *Das Bistum Meißen in der Reformationszeit*, Leipzig 2016, pp. 186–190.

¹⁶ Bautzen, Domstiftsarchiv, Loc. 3652 (*Acta, den Ertz-Calvinisten und Pfarrer M. Paulum Francium betrff.*, 1579–1583), 1. Document bundle (excerpt from a letter from Matthäus Zeidler, pastor at Sörnnewitz, to the Kamenz deacon Adam Pfitzner, 2 December 1579), fol. [2r]: “Als aber der Hertzog von Brigaw eins mals zum Churfürsten von Sachsen kommen [...]”. See also J. Bulisch, *op. cit.*, p. 188, with extensive transcription.

¹⁷ See SächsStA-D, 13540, *Materialien zur älteren Landes- und Ortsgeschichte Sachsens*, 247 (*Gedruckte Schreibkalender mit handschriftlichen Einträgen über Vorgänge am sächsischen Hof aus den Jahren 1560–86*), fol. 213r, annotation to 12 March 1575: “Ist Hertzog Georg von Brieg mit S.F.g. Gemahl alhier zur Annaburgk angelangt”, and, *ibidem*, to 15 March 1575: “Hertzog Georg von der Annaburg wied abgereist”.

¹⁸ See SächsStA-D, 10009, Inv. No. 73 (uncomplete general inventory), ca. 1615, p. 87, Nos. 201–204 (as in the “Kurkammer”); *ibidem*, Inv. No. 143 (inventory of the *Spießpagenkammer*), 1677, fol. 43v, No. 192 (*addendum*); *ibidem*, Inv. No. 144, (inventory of the *Spießpagenkammer*), 1716, fol. 87r-v, under No. 192 (corrected into 187); *ibidem*, Inv. No. 145 (inventory of the *Spießpagenkammer*), 1783, p. 126, under No. 187 (corrected into 112); *ibidem*, Inv. No. 146 (inventory of the *Spießpagenkammer*), 1821, p. 83, No. 112; *ibidem*, Inv. No. 79 (inventory of the *Schlachtensaal / II. Galerie*), 1836, pp. 396–398, No. 142.

¹⁹ See M. von Ehrenthal, *Führer durch das Königliche Historische Museum zu Dresden*, 3rd ed., Dresden 1899, p. 144, Nos. 22, 25 and p. 149; “Kunst dye dich zyret”. *Fechten als Mittel persönlicher und institutioneller Repräsentation* [exhibition cat.], Ed. U. Fiedler, Th. Wilkens, 20 August – 19 November 2017, Schloßbergmuseum, Kunstsammlungen Chemnitz, Dresden 2017, p. 99, Cat. No. 5.1; *Jerzy II...*, p. 22.

²⁰ For instance, see H. Seitz, *Blankwaffen, ein waffenhistorisches Handbuch. Geschichte und Typenentwicklung im europäischen Kulturbereich*, Vol. 2, Braunschweig 1968, pp. 21–23; see also the extensive typological comparisons in: M. Naumann, *Die Konservierung und Restaurierung eines Aderthalbhänders des 16. Jahrhunderts mit ledernem Handschutz aus dem Bestand der Rüstkammer in Dresden*, Thesis (Diplomarbeit) written under the supervision of Prof. Th. Staemmler, Fachhochschule Erfurt, Erfurt 2011, pp. 12–13, 118.

²¹ See K. A. Klingbeil, *Konservierungsbericht*, [2005], typescript at the Dresden Rüstkammer.

²² Cf. M. von Ehrenthal, *op. cit.*, p. 144, Nos. 22, 25.

²³ See G. Wacha, *Stadtrichterscherwerter in Österreich mit besonderer Berücksichtigung der Linzer Beispiele*, [in:] *Visualisierung städtischer Ordnung. Zeichen – Abzeichen – Hoheitszeichen*, Ed. H. Maué, Nürnberg 1993 (= „Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums und Berichte aus dem Forschungsinstitut für Realienkunde” 1993); *Schlossmuseum Linz. Schätze aus Oberösterreich*, Ed. G. Ridler, Linz 2016, pp. 142–143, Cat. No. 38.

²⁴ See J. Mayer, *Geschichte von Wiener Neustadt*, Vol. 2: *Wiener Neustadt in der Neuzeit*, Part 1: *Wiener Neustadt als Grenzfestung gegen Türken und Ungarn*, Wiener Neustadt 1927, pp. 137, 138.

²⁵ In any case, the blade does not seem to be a replacement added in the Dresden armory. The inventory of 1836 features a precise transcription of the blade inscription and marks; in the earlier entries there is never any mention of damage that could have justified a blade replacement. Furthermore, the swords were sheathed in their original scabbards until at least 1821: until that date it would have been impossible to replace a presumed original blade with a wider one.

²⁶ See *The Noble Art of the Sword: Fashion and Fencing in Renaissance Europe 1520–1630* [exhibition cat.], Ed. T. Capwell, 17 May – 16 September 2012, Wallace Collection, London 2012 (here esp. J. L. Forgg, *Owning the Art: The German “Fechtbuch” Tradition*); “Kunst dye dich zyret”...

²⁷ See *The Noble Art of the Sword...*, p. 124, Cat. No. 3.18 with further bibliography.

²⁸ Cf. J. Meyer, *Gründliche Beschreibung der freyen Ritterlichen unnd Adlichen kunst des Fechtens [...]*, Straßburg 1570, p. unu.: “Inhalt des gantzen Büchs [...]: Erstlich das schwerdt als ein fundament alles Fechtens”.

²⁹ See C. Jaser, *Ernst und Schimpf – Fechten als Teil städtischer Gewalt- und Sportkultur*, [in:] *Agon und Distinktion. Soziale Räume des Zweikampfs zwischen Mittelalter und Neuzeit*, Ed. U. Israel, C. Jaser, Berlin–Münster 2016, with previous bibliography.

³¹ Zob. **G. Messling**, *Leonhard Beck*, Oudekerk aan den IJssel 2007 („The New Hollstein German Engravings, Etchings and Woodcuts 1400–1700”), t. 2, s. 10, nr kat. 157 i rys. na str. 67.

³² Bogato ilustrowana księga turniejowa, stworzona przez nadwornego malarza Heinricha Gödinga Starszego (zaginiona podczas II wojny światowej), zawierała opis 55 turniejów z udziałem elektora, które odbyły się w latach 1543–1566. Por. **E. Haenel**, *Der sächsische Kurfürsten Turnierbücher in ihren hervorragendsten Darstellungen auf vierzig Tafeln herausgegeben von Erich Haenel*, Frankfurt 1910, szpalty 37–47, tablice 27–40. Zob. **H. Schuckelt**, *Harnischgarnituren von Anton Peffenhauser. Beispiel der konservativen Turnierpflege am Kursächsischen Hof in Dresden*, [w:] *Turnier. 1000 Jahre Ritterspiele*, red. **S. Krause**, **M. Pfaffenbichler**, München 2017. Publikacja omawia rolę elektorów Augusta Wettyna i Krystiana I Wettyna jako kolekcjonerach garniturów zbroi turniejowych.

³³ Zob. *The Noble Art of the Sword*, op. cit., s. 118–119, nr kat. 3.16.

³⁴ Por. na przykład SächsStA-D, 10009, nr inw. 134 (*Inventarium über die AltDeutsche Gewehr Cammer*), 1672.

³⁵ Zob. SächsStA-D, 10009, nr inw. 72 (ogólny inwentarz *Rüstammer*), 1606, s. 1361, nr 126: „Virtzehen Ungerische Windtbendter, Seind Ao .88. von Herzog Jachim von der Ligniz vorehret worden”. Obroże znajdowały się w „Büchsenstube” (Izbie Broni), pomieszczeniu, gdzie przechowywano głównie broń palną. Późniejszy dopisek na marginesie informuje jednakże: „Seind bey der Jag[e]ry [zu] befind”, co oznacza, że obroże przeniesiono do *Jägerkammer* (Izby Myśliwskiej). Por. także dwa wcześniejsze wpisy inwentaryzacyjne: SächsStA-D, 10009, nr inw. 94 (częściowy inwentarz *Rüstammer*), 1593, s. 40; *ibidem*, nr inw. 160, (inwentarz *Büchsenstube* i *Büchsenkammer*), 1595, s. 25.

³⁶ Zob. SächsStA-D, 10009, nr inw. 277, s. 15ff (*Vortzeichnus was der Churfürst zu Sachsen [tj. Jan Jerzy I] am 7. Novembr Ao 1612 vor sachen auf den neuen Stall tragen undt dem Rüstknechten in ihre Vorwahrung überantworten lassenn*), tutaj s. 26.

³⁷ Zob. **V. Pisareva**, *Edle Hunde der Kurfürsten. Historische Hundehalsbänder in der Dresdener Rüstammer*, „Dresdener Kunstblätter” 2023, nr 2, zwłaszcza s. 39.

³⁸ Zob. SächsStA-D, 10009, nr inw. 75 (częściowy inwentarz *Rüstammer*), 1615, s. 155 (*Jägerkammer*), Nr 95–96 (odpowiednio 2 i 3 obroże z kolekcji Jana Jerzego) i Nr 97 (14 obroży, wcześniej w *Büchsenstube*); *ibidem*, nr inw. 152 (inwentarz *Jägerkammer*), 1668, k. 10v, nr 65–66; *ibidem*, nr inw. 153 (inwentarz *Jägerkammer*), 1683, s. 30, nr 64–65; *ibidem*, nr inw. 154 (inwentarz *Jägerkammer*), 1717, s. 33–34, nr 64–65; *ibidem*, nr inw. 155 (inwentarz *Jägerkammer*), 1784, s. 27, nr. 64–65; *ibidem*, nr inw. 156 (inwentarz *Jägerkammer*), 1821, s. 5, nr 12–13.

³⁹ **V. Pisareva**, op. cit., s. 43 i rys. 5.

⁴⁰ Należy zauważyć, że w okresie nowożytnym rozróżnienie między terminami „węgierski” i „turecki” było płynne. Na przykład w *Rüstammer* „Izba Węgierska” została przemianowana w XVII wieku na „Izbę Turecką”.

⁴¹ Zob. SächsStA-D, 10009, nr inw. 72 (ogólny inwentarz *Rüstammer*), 1606, s. 941, pod nr 53 (wcześniej nr 1): „ein Ungerischer Zschackan, mit Silber beschlagen, verguldet, undt mit edlen gesteynen versetzt, hatt die herzogin von Priek vorehret”. Por. poprzedni wpis inwentaryzacyjny w SächsStA-D, 10009, nr inw. 95 (częściowy inwentarz *Rüstammer*), ok. 1602–1604, s. 351, pod nr 1.

⁴² Zob. SächsStA-D, 10009, nr inw. 72, s. 941: „Ist mit Churf. Christian 2. ins grab kommen”.

⁴³ SächsStA-D, 10006, *Oberhofmarschallamt*, C, nr 02, k. 5v. Zob. **C. Nagel**, *Schmuck der sächsischen Kurfürsten um 1600. Untersuchung zum Umgang mit Schmuck und dessen Funktionen im Rahmen fürstlicher Repräsentation und Kommunikation*, Berlin 2009, t. 1, p. 362: „ein Ungerischer Zschackann mit einem Sielbernn Stiel, so zum Theill vorguldet, und mit Edelgesteyn, und vielen Duerkißenn versetzt gewesen, Darauff S. Churf. G. die rechte Handt gehabt, gelegt wordenn [...]”.

⁴⁴ Zob. **H. Schuckelt**, *Die Türkische Cammer. Sammlung orientalischer Kunst in der kurfürstlich-sächsischen Rüstammer Dresden*, Dresden 2010, s. 80–83, nr kat. 64–67.

⁴⁵ Zob. **K. F. Schönwälder**, op. cit., s. 228–229.

⁴⁶ Zob. **K. von Weber**, *Anna, Churfürstin von Sachsen, geboren aus königlichem Stamm zu Dänemarck. Ein Lebens- und Sittenbild aus dem sechzehnten Jahrhundert*, Leipzig 1865, s. 362. Co więcej, to właśnie księżna Barbara w 1593 r. przekonała swojego syna Joachima Fryderyka do mianowania na superintendenta Brzegu gorliwego luteranina, Nikolausa Blume z Saksonii. Zob. **K. Garber**, op. cit., s. 219.

³⁰ See *Ueber Fechtspiele und Fechtschulen in Deutschland*, „Wöchentliche Nachrichten für Freunde der Geschichte, Kunst, und Gelahrtheit des Mittelalters” Vol. 3 (1817), pp. 319–320; **K. F. Schönwälder**, op. cit., p. 193.

³¹ See **G. Messling**, *Leonhard Beck*, Oudekerk aan den IJssel 2007 („The New Hollstein German Engravings, Etchings and Woodcuts 1400–1700”), Vol. 2, p. 10, Cat. No. 157 and Fig. at p. 67.

³² The elector’s 55 participations to jousts between 1543 and 1566 were represented in a richly illustrated tournament book (lost in World War II) by his court painter Heinrich Göding the Elder. Cf. **E. Haenel**, *Der sächsische Kurfürsten Turnierbücher in ihren hervorragendsten Darstellungen auf vierzig Tafeln herausgegeben von Erich Haenel*, Frankfurt 1910, cols. 37–47, plates 27–40. See **H. Schuckelt**, *Harnischgarnituren von Anton Peffenhauser. Beispiel der konservativen Turnierpflege am Kursächsischen Hof in Dresden*, [in:] *Turnier. 1000 Jahre Ritterspiele*, Ed. **S. Krause**, **M. Pfaffenbichler**, München 2017 on Electors Augustus and Christian I as collectors of garnitures of tournament armour.

³³ See *The Noble Art of the Sword*, op. cit., pp. 118–119, Cat. No. 3.16.

³⁴ Cf. for instance, SächsStA-D, 10009, Inv. No. 134 (*Inventarium über die AltDeutsche Gewehr Cammer*), 1672.

³⁵ See SächsStA-D, 10009, Inv. No. 72 (general inventory of the *Rüstammer*), 1606, p. 1361, No. 126: „Virtzehen Ungerische Windtbendter, Seind Ao .88. von Herzog Jachim von der Ligniz vorehret worden”. The collars were located in a „Büchsenstube” (gun room) mainly dedicated to firearms; however, a later marginal note states: „Seind bey der Jag[e]ry [zu] befind”, indicating they were transferred to the *Jägerkammer*. Cf. also two earlier inventory entries: SächsStA-D, 10009, Inv. No. 94 (partial inventory of the *Rüstammer*), 1593, p. 40; *ibidem*, Inv. No. 160, (inventory of the *Büchsenstube* and *Büchsenkammer*), 1595, p. 25.

³⁶ See SächsStA-D, 10009, Inv. No. 277, pp. 15ff (*Vortzeichnus was der Churfürst zu Sachsen [i.e. John George I] am 7. Novembr Ao 1612 vor sachen auf den neuen Stall tragen undt dem Rüstknechten in ihre Vorwahrung überantworten lassenn*), here p. 26.

³⁷ See **V. Pisareva**, *Edle Hunde der Kurfürsten. Historische Hundehalsbänder in der Dresdener Rüstammer*, „Dresdener Kunstblätter” 2023, No. 2, esp. p. 39.

³⁸ See SächsStA-D, 10009, Inv. No. 75 (partial inventory of the *Rüstammer*), 1615, p. 155 (*Jägerkammer*), No. 95–96 (resp. 2 and 3 collars from the collection of John George) and No. 97 (14 collars, previously in the *Büchsenstube*); *ibidem*, Inv. No. 152 (inventory of the *Jägerkammer*), 1668, fol. 10v, Nos. 65–66; *ibidem*, Inv. No. 153 (inventory of the *Jägerkammer*), 1683, p. 30, Nos. 64–65; *ibidem*, Inv. No. 154 (inventory of the *Jägerkammer*), 1717, pp. 33–34, Nos. 64–65; *ibidem*, Inv. No. 155 (inventory of the *Jägerkammer*), 1784, p. 27, nos. 64–65; *ibidem*, Inv. No. 156 (inventory of the *Jägerkammer*), 1821, p. 5, Nos. 12–13.

³⁹ **V. Pisareva**, op. cit., p. 43 and Fig. 5.

⁴⁰ It should be noted that the distinction between the terms “Hungarian” and “Turkish” was fleeting in the early modern period. For instance, in the *Rüstammer*, the “Hungarian Chamber” was renamed “Turkish Chamber” in the course of the 17th century.

⁴¹ See SächsStA-D, 10009, Inv. No. 72 (general inventory of the *Rüstammer*), 1606, p. 941, under No. 53 (previously No. 1): „ein Ungerischer Zschackan, mit Silber beschlagen, verguldet, undt mit edlen gesteynen versetzt, hatt die herzogin von Priek vorehret”. Cf. a precedent inventory entry in SächsStA-D, 10009, Inv. No. 95 (partial inventory of the *Rüstammer*), ca. 1602–1604, p. 351, under No. 1.

⁴² See SächsStA-D, 10009, Inv. No. 72, p. 941: „Ist mit Churf. Christian 2. ins grab kommen”.

⁴³ SächsStA-D, 10006, *Oberhofmarschallamt*, C, No. 02, fol. 5v. See **C. Nagel**, *Schmuck der sächsischen Kurfürsten um 1600. Untersuchung zum Umgang mit Schmuck und dessen Funktionen im Rahmen fürstlicher Repräsentation und Kommunikation*, Berlin 2009, Vol. 1, p. 362: „ein Ungerischer Zschackann mit einem Sielbernn Stiel, so zum Theill vorguldet, und mit Edelgesteyn, und vielen Duerkißenn versetzt gewesen, Darauff S. Churf. G. die rechte Handt gehabt, gelegt wordenn [...]”.

⁴⁴ See **H. Schuckelt**, *Die Türkische Cammer. Sammlung orientalischer Kunst in der kurfürstlich-sächsischen Rüstammer Dresden*, Dresden 2010, pp. 80–83, Cat. Nos. 64–67.

⁴⁵ See **K. F. Schönwälder**, op. cit., pp. 228–229.

⁴⁶ See **K. von Weber**, *Anna, Churfürstin von Sachsen, geboren aus königlichem Stamm zu Dänemarck. Ein Lebens- und Sittenbild aus dem sechzehnten Jahrhundert*, Leipzig 1865, p. 362. Furthermore, it was Duchess Barbara who in 1593 persuaded her son Joachim Frederick to appoint the strictly Lutheran Nikolaus Blume from Saxony as superintendent of Brzeg. See **K. Garber**, op. cit., p. 219.

Słowa kluczowe

książę legnicko-brzeski Jerzy II (1523–1586), elektor Saksonii August Wettyn (1526–1586), dyplomatyczna wymiana darów, renesansowe broń i zbroja, historia kolekcjonerstwa, nowożytna kultura fechtunku

Keywords

Duke George II of Legnica and Brzeg (1523–1586), Elector Augustus of Saxony (1526–1586), diplomatic gift-giving, Renaissance arms and armour, history of collecting, early modern fencing culture

References

1. **Absmeier Christine**, *Herzog Georg II. von Brieg – ein Bild von einem Mäzen. Funktion und Nutzen frühneuzeitlichen Bildungsmäzenatentums am Beispiel eines schlesischen Renaissancefürsten*, [w:] *Bildungsmäzenatentum. Privates Handeln – Bürgersinn – kulturelle Kompetenz seit der Frühen Neuzeit*, red. J. Flötner, Ch. Ritzi, Köln 2007.
2. **Bulisch Jens**, *Das Bistum Meißen in der Reformationszeit*, Leipzig 2016.
3. **Ehrental Max von**, *Führer durch das Königliche Historische Museum zu Dresden*, wyd. 3, Dresden 1899.
4. **Garber Klaus**, *Das alte Liegnitz und Brieg. Humanistisches Leben im Umkreis zweier schlesischer Piastenhöfe*, Wien 2021.
5. **Harasimowicz Jan**, *Schwärmergeist und Freiheitsdenken. Beiträge zur Kunst- und Kulturgeschichte Schlesiens in der Frühen Neuzeit*, Hrsg. M. Noller, M. Poradzisz-Cincio, Köln 2010.
6. „*Kunst dye dich zyret*”. *Fechten als Mittel persönlicher und institutioneller Repräsentation* [kat. wystawy], red. **U. Fiedler, Th. Wilkens**, 20 sierpnia – 19 listopada 2017, Schloßbergmuseum, Kunstsammlungen Chemnitz, Dresden 2017.
7. *Jerzy II. 500. rocznica urodzin* [kat. wystawy], red. **A. Peszko**, 30 czerwca – 27 września 2023, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Brzeg 2023.
8. *The Noble Art of the Sword: Fashion and Fencing in Renaissance Europe 1520–1630* [kat. wystawy], red. **T. Capwell**, 17 maja – 16 września 2012, Wallace Collection, London 2012.
9. **Pisareva Viktoria**, *Edle Hunde der Kurfürsten. Historische Hundehalsbänder in der Dresdener Rüstkammer*, „Dresdener Kunstblätter” 2023, nr 2.
10. *The Power of Giving: Gifts in the Kwakwaka’wakw Big House from the Canadian Northwest Coast and at the Saxon Ruler’s Court in Dresden* [kat. wystawy], red. **C. Deimel, S. E. Holland, J. Ch. von Bloh**, 7 maja – 28 sierpnia 2011, Lipsiusbau, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, 21 kwietnia – 28 sierpnia 2011, U’mista Cultural Centre, Alert Bay, British Columbia, Berlin-München 2011.
11. **Schuckelt Holger**, *Harnische, Helme & Schilde in den Dauerausstellungen der Dresdner Rüstkammer*, Köln 2019.
12. **Seitz Heribert**, *Blankwaffen, ein waffenhistorisches Handbuch. Geschichte und Typenentwicklung im europäischen Kulturbereich*, t. 2, Braunschweig 1968.
13. **Syndram Dirk, Bloh Jutta Charlotte von**, *Artistry and Chivalry: Diplomatic Gifts for the Kunstammer and the Rüstkammer*, [w:] *Fragile Diplomacy: Meissen Porcelain for European Courts ca. 1710–63*, red. M. Cassidy Geiger, New Haven – London 2007.

Dr. Stefano Rinaldi, Stefano.Rinaldi@skd.museum

He is curator at the Armoury (*Rüstkammer*) of the Dresden State Art Collections, where he is responsible for European edged and ranged weapons.

Summary**STEFANO RINALDI (Rüstkammer, Staatliche Kunstsammlungen Dresden) / Four swords of Duke George II of Brzeg in the Dresden Armoury**

The article focuses on a group of four longswords at the Dresden Armoury, which, according to an early inventory entry, came from the possession of Duke George II of Brzeg (1523–1586). The group is identified as a likely diplomatic gift by the Silesian duke to the elector of Saxony; the political backdrop of such a gift is discussed, and a possible occasion proposed. After a typological and functional analysis of the swords, the article places the objects in the context of the German fencing culture of the Renaissance. An excursus identifies two further gifts from the dukes of Legnica and Brzeg in the Dresden *Rüstkammer*.